

IZ RENESANSE.

Slike iz bokeškog života.

— Vicko Matov Tripković (Podnopojski). —

III.

1.

(4)

Petnajesti dan po sv. Tripunu, i ako nije bilo kiše, falilo je u zadnjem tečaju kotorske pomorske škole od šest daka njih pet: sve Dobročani; a svoj mladoj generaciji kapetanâ simpatični profesor pomorske manovre reče u sobi konferencije:

— Nema nostroma; biće opet neverina!

Uzalud je toga jutra iščekala nostrome Néze Tripova, da š nima u grad na školu spravi svoga tintilina, koga se bojala pustiti samoga, da ga ne bi onako slabašnoga ispod Petrovine jugo bacilo u more. Nostromi su se bili, upaliv taj dan školu, skupili u konobi jedne od zapaštenih dobrockih palata i tu u miru božijem daleko od majaka, koje ruñaju, vijeće vijećali o tome kako i gdje da prirede zabavu s plesom; a žurilo im se, jer do zadnjeg dana pokladâ nije falilo nego deset dana.

Od toga dana počam pa sve do čiste srijede, kada su opet svi pet nostroma falili od škole, svaki u Boga dan naizmjenice su izostajali od predavañâ nautike po dva. Ova dva potpomagani od tri mlada mornara bili su u tri dana obijelili stijene velike sale palače u selu Delinića, koje gospodari od nazad trideset godina doma ne dolaze, jer im je milije gledati u Triješću Morice Levijeve, nego li u Dobroti „starosjedioce“.

I na više mjesta gnili pod sobe mladi nostromi iskalafataše isto kao da su rebra tradicionalnog vašela iz Radimira. A da se po nemu bude moglo lakše plesati, potpomogoše mladi

mornari i domaću tvornicu sapuna, te nîme dobro i dobro pod namazaše. Kada im nestade sapuna jedan će od nostromâ:

— Nije ovo čist posô! Sapuna je još bilo. Da ga nije dispensijer skrio, da š nîm pomadira kosu! —

* * *

Zadní dan poklada od sedam ura u večer dočekivali su pet nostroma na vratima dvora Delinića svoje zvanice na predstavu i ples. Svaki put kada bi nove zvanice pridošle, po dva od nîh bi se odijelili da ih ispod dugog lukijernicama osvijetlenog kamenog svoda uvedu u „salu“. Tako je trajalo cijeli sat, a zvanice već pridošle posijedale po riječanskim stolicama uza zid i pravile komenté o sali i priređivačima zabave, dočim je ogrtače numerisao luštrani dispensijer, čije su se oči psihopatični bile zacaklile, kada je jednu od predatih mu ženskih kabanica dobro primirisao ispod pazuha.

U toj sali, u kojoj su otrag osamdeset godina zbor zborili članovi „Centralne Komisije“, bilo se te večeri skupilo i mlado i staro i slijepo i klasto osim udovica parohije sv. Stasije; a bilo je to za slavne uspomene parohovaña popa, koji se brinuo za spas samo ženskih duša.

Iz mrče grmenâ pribijenih u stijene bacahu petrolejske lampe svijetlo u salu, koje se visoki od cedrovih greda sitno unakrst složen plafond crnijaše. O obijeljenim stjenama višahu dobrocke zastave, nekad na glasu mrnarice brodova, iskićene lovorikom vezanom u kite carigrackim pasovima junakâ, što ih Dobrojka povila. Po éošcima bjehu leandre i zimsko cvijeće u pitarima, postavljenim na drvenim mrčom sakrivenim pijedestalima; a nad ovim puline, što nekad rešahu prove bokeških jedreñača, a sada, kao što relikvije svetaca nadahñuju vjernika, mladim nostromima ulijevaju nadu u preporod Boke. Ufajte se nostromi, uzdanico Boke: „Boka će opet procvasti, ako budeš visoko dizala praotaca barjak, koji se uza stijeg krilatoga lava nekad ponosito vijao, a Boki i po najudaljenijim krajevima, što ih Okean liže, slavu pribavio!“

* * *

Kada oko osam sati na zabavu dođe sa kćeri Slavjom i sestrom Ninom konte Andro Perinović, koji se bio prekojučer vratio iz Odese, sve se zvanice, a osobito nostromi, obeseliše, što ih počastila „ristokracija“, kako to kaže onaj što Marijetu zove Marvetom, i prestava poče. Igrala se drama, koje je siže bio ovaj: „Mladi mornar zaljubio se u mladicu gospockoga roda, koja mu istinski odvrćala ljubav; ali otac nju ni da čuje o tome, nego je na silu oženi za bogatoga brodovlasnika. Zalubljeni mornar iz žalosti ubije se; mladica poslije godine nesretnoga braka od bolesti za mrtvim dragim svisnu; kukavni mladoženja otputova u strani svijet, da se nikad ne vrati; a na iskopanom ogništu samovoljan otac-neotac, samohran pod stare dane kuka i nariče da se do neba čuje!“

Gospoda Mare, koja je igrala mladicu, i mladi nostromi odigraše taj svog druga, nostroma Vlada, literarni proizvod na svačije zadovolstvo. Svim slušaocima orosiše se oči, osim konta Perinovića, koji kao krpa probljedi, a svojoj Slavji reče: „Ludost!“ i odmah poslije prestave sa svojima ode kući, jer da je još umoran od puta — izvinu se mladim nostromima, koji ga sve do vrata od avlije ispratiše.

* * *

Poslije prestave nastade stanka prije nego li poče ples. Parohijani sv. Stasije pristupiše bifetu u pokrajnoj sobici, gdje je Vinturin rezao šunku *usu artis* šporkule na škunerima, a služio pićem Mato, koji nema više sto, nego samo jedan zanat. Kapetanice, od kojih gdjekoja vidjela svijeta, jer bila s mužem u Carigradu, Njujorku i što ti ja znam gdje, ostale duže kod Vinturina (teško pogodit, je li radi néga ili šunke) i falile nostrome, koji da bi mogli predstavlati usrijed Triješća.

— A i gospoda Mare lijepo je igrala! — usudi se umiješat u razgovor Vinturin motajuć izrezanu šunku u list zaćaćnice, što mu dao pri svrsi školske godine gospodin učitelj.

— Treba mu reći ženi da se zaljubio u gospodu Maru! — jedna će kapetanica na to, a ostale udare u grohotan smijeh, jer je Vinturinu, kada to ču — ne zna se zašto — nož na tle pao.

Mladost se bila razišla po pustim odajama palače zadirkujuć gospodu Maru i nostrome, koji su bacali sa sebe venećijanske velade, što im konteša Nina za prestavu zajmila, pa se otimali među se o malo zrealce, pred kojim da kosu urede.

— Ako vi fali ogleдалo, možete ga uzajmit zajedno sa četicom za brkа dole u Bepa sakrestana! — doviknu im jedna djevojčica.

— Bravo! Živjela! — odgovore nostromi unisono. — Pošaljimo mu deputacijon, da ga za to zamoli! — A neka visoka, mršava, crna prilika, što je više kuće stojeć uhodila kroz pukotine prozora, što se događa na prvom katu palače, stravi se da se to ne tiče i skoči da se sakrije; ali nesretno, jer u onoj tmici udari o badań, u kojem se kupila voda kišnica, a badań se prevali i nu kao kokota skvasi. Oni, koji su bili razi zemlje, kad čuše štropot više kuće, iskoče na gornja vrata, da vide što je, a kad tamo badań prevaљen i neke crne siluete nesta ispod međe.

Objesna mladost vičuć neko: „Pop!“ neko: „Badań!“ vrati se tiskajuć se na vrata u dvoranu; a kada neko s vrha basamaka upita što bi, dispensijer će ozdo u vas glas:

— Pop pao u badań! — i nastа graja, smijeh, pa onda komentі, a jadan pop ležao u posteli razmišљajućі o sutrašnjoj predici, koju će počеt sa: „Memento homo....!“

* * *

— Polka, polka! — čuše se veseli povici iz dvorane, a Vinturin osta sam s dispensijerom i Perom-Cuca, koji stajaše spreman sa dva kabla vode, da vatru gasi, te kao krap zjaše čudeć se što se to u laemane gradi. Sve se zvanice nadoše u sali. Starije posijedale naokolo, a mlađe spremile se da začnu ples s nostromima; i ples počе uz svirku harmonike, u koju udaraše Carletto, a do nega stajaše čekajuć da ga izmijeni Delapa, koji kad je o ekvinokeiju ne će ni do Kotora da te barkom preveze.

Mladi parovi vrćeli se po dvorani praćeni punim nade očima majaka i zavidno-zlobnim posmijehom osidelica. Tik pozornice skupili se četiri stara pomorska kapetana oko konta Krsta Jankovića, koji je došao na zabavu jedino da se ne ogri-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ješi o demokraci princip svojih sumještana, pa ga pozorno slušali, što im on govorio o ostavštini Pera T., koju da uredi bio je u Odesi, odakle se jučer s kontom Androm Perinovićem vratio. Taman im pristupi kapetan Niko Sokolović, kad jedan od kapetana primjeti kontu Krstu, da je taj inače trgovački genije zlo rasporedio s onom svotom za školsku zakladu, jer da će općina imati okapaña s vladom.

— Istina — umiješa se kapetan Sokolović u razgovor — čudno izgleda, kad jedan čovjek kao Pero T. zapisuje toliko hiljada velikom trgovačkom dosjetljivošću stečenih, kao kakav neiskusani mladenac. —

— Znae što gospodo — prifati drugi kapetan — meni se čini da jedan Pero T. nije mogao tako ludo zapisati svoju ostavštinu — i akcentuirao ono jedan Pero T., a ostali se poglednuše, kimnuše glavom.

— Ko zna, kako je.... — htjede primjetiti treći kapetan, ali ga omete najprije grobna tišina, a onda takva halabuka i smijeh, da je i Vinturin ostavio svoj pršut sam uz svu pogibelnu prisutnost dispensijera, pa došao na vrata dvorane da vidi što je.

S visokoga plafonda dvorane bješe palo gnijezdo slijepoga miša na glavu Đelape, a s one se odrazilo kao od kakve mermerne ploče usred sale. Pomaman kao ris muzikanat baci harmoniku i reče da on nije došao za sprdnu. Mladost obuze strah da će ostati bez muzikanta i djevice stadoše umilato govoriti š nim, a nostromi digoše svjetilku u vis na koplju da mu dokažu kako je još takvijeh gnijezda na plafonu, pa da je samo slučaj htio da jedno nemu na glavu pane. I ona četiri stara morska vuka pristupe, da ga umire, a jedan od njih da ga udobrovoji stane š nim po ruski „gavorjit“.

Konte Janković uvreba tu priliku, pa šapne nešto na uho kapetan Sokoloviću, i njih dvoji a u onoj sveopćoj zabrinutosti izidoše neopaženi iz palače Delinića.

2.

U passe-partout dvorani kafane Dojmi u Kotoru te iste noći bio je velun. Kad conte Krsto Janković sa kapetanom Sokolovićem uđe u salu, bila je pauza, a sva se sila maska ži-

vahno zabavljala. Ženski jedan domino čim ugleda konta Jankovića odmah ostavi svog kavalijera, poštarskog činovnika, i pristupi mu:

— Bravo, konte; meni je sve nešto govorilo da ćeš doći, i eto došao si! — reče domino i nežno se osloni o ruku konta Jankovića.

— I meni je sve nešto govorilo da ću te naći, i eto našao sam te! — šaljivo će joj konte Krsto gledajući ženske u maskam s kavalijerima svake ruke, počam od oficira do sobara, gdje par za parom stupaju naokolo dvorane.

Više od jedne maske prolazeći mimo konta Jankovića oslovi ga jedna na jedan, a druga na drugi način, ali najviše sa: „Addio don Giovanni!“ a samo se jedna sjeti kapetana Sokolovića i reče mu dobrockim naglaskom:

— Dobar večer, dobro moje, došao si se amo zabavit. Čekaj, čekaj, pisaću ti ja vjerenici!

Kapetan Niko Sokolović ne imadaše kada da joj odvrati, jer taj crni domino sa crvenom škufljom rekav to samo šmignu mimo néga vodeć pod rukom jednog artiljerijskog poručnika.

— Poznaš li tu masku? — upita ga domino, koji je nešto na uho šaptao kontu Jankoviću.

— Koliko i tebe! — nemarno će joj kapetan Sokolović.

— To je signorina Irma! — ona će mu na to, misleć da je i kapetan Niko jedan od onih, koje Irma vuče za nos, pa nastavi svoje šaptaće s kontom Jankovićem.

* * *

U to „der schönste Mann“, tako su ga oficiri, a „Piera Pomega“, kako su ga građani zvali, stane svojim, razbivenog lonca sličnim glasom da i ovu velonsku kvadriju aranžira. Konte Krsto Janković sa svojom maskom postavi se u red plesača, a kapetan Niko Sokolović, koji u svojem životu nije nikad plesao do li na svojem brodu, kada se prohtjelo Neptunu, sio u ćošak za stô i stao da motri. Prodavačica cvijeća i k nemu došla, i hoćeš, ne ćeš morao, kupiti kameliju, koju mu ona na paletu pribadala, a on joj iz bliza morao gledat obojeno lice i poput kože operušane kokoši nabranu čapru razga-

lenih prsi nad dojkama. Kapetan Niku pane na um andeosko lice Slavje i on odvrati pogled nu stranu. Tik néga stajaše ženski domino sa crvenom škufigjom, spravan da pleše sa svojim poručnikom. Taj je domino gledao kapetan Nika, kada je plaćao kameliju i rekao mu :

— Jadna Slavja. Ah ovi muškarci!

Ovoga puta bješe kapetan Niko sretniji i odmah prifati :

— Ah ove ženske! — na što dobi za odgovor samo srebrni zvučni smijeh crvene škufigje, jer se kvadriļa otpoče, a crni domino sa crvenom škufigjom žrtvovao je sve i sam esprit Terpsihori.

* * *

— Zdravo, kapetane, i ti ovdje! — ljubezno oslovi doktor Krile Šestokrilović kapetan Nika Sokolovića pružajući mu ruku i sjedajući za négov stô.

— Eto došao i ja da zaboravim malo na nevoļu! — pola u šali, a pola u zbilji, odgovori mu kapetan Sokolović stiskajući pruženu mu desnicu.

— Nevoļu, veliš kapetane! Istina je, teški su nastali dani za naše pomorce. Hoće čovjek da zasluži nasušnu koricu hleba, a čisto nema gdje. Na oči ginemo. Ko bi nam mogao pomoći, gleda nas prekrštenih ruka — prifati doktor Krile.

— Tako je, doktore! Eto i ja već treći mjesec čekam doma, hoće li me ko pozvat, da zaslužim komad hleba. Prije sam bio na parobrodu patriote Pera T., nego ne dopuštaju više Rusi kao prije da zapovijedamo brodovima š njihovom zastavom. A kod nas brodovi nekad bili, sad se spomiñali. Lloyd prima u službu rađe Nijemce, nego li nas inferiornu rasu! I..... — ali ga prekinu doktor Šestokrilović:

— S tom inferiornom rasom postupa se tako da u Grblju drže svakoga stranca, koji se med njih pomoli, za ovrhovoditelja; u Baošiću za špiona. To ti je mjerilo narodnog blagostaña i ambijenta, u kom se nalazimo!

— Pjesnik je u ekstazi! — pokazujući bijele zube put doktora Krila rekne crvena škufigja, kada je na aranžerov povik: „Balancé!“ prolazila plešuć mimo njih dvojicu.

Krile probljedi, čas se zamisli, pa približiv svoj stočić onom kapetana, stane da ovome šapta na uho.

* * *

Oko ponoći poslije te kvadrile nastade veliki odmor i većinom sve maske ostaviv svoje kavalijere grupisahu se u veće ili mañe društvo, te neke u istoj, a neke u pokrajnim dvoranama posijedaše za stolove; i gospodar kafane, vrsni sin Merkurov bješe sa svojim poslužiteljima na mucu, koga će prije da posluži.

Za stô, za kojim su bili doktor Krile i kapetan Niko Sokolović, posijedaše konte Janković sa svojom i još dvije maske, i u zdravle protekcije, koju je uživao kod poslužitelja doktor Šestokrilović, bjehu odmah posluženi. Grohotan smijeh maske i često pucañe šampanjske boce za stolom konta Krsta Jankovića svraćao je pozornost društava za drugim stolovima na njihov stô.

Crni domino sa crvenom škufljom često je sa trećega stola pogledao na doktora Krila, koji je to opazio i dignuv punu kupu šampanca, kao da joj zdravi, dao joj znak da izade iz dvorane.

* * *

Po zastrtim caklima vratâ kafane Dojmi, pojavlivala se da odmah za tim iščeznu sjene parova, koji su plesali valcer uz svirku vojničkog orhestra, kojeg zvuci dopirahu do ljubavnog para, koji se tiho šapurio u dnu aleje općinskog parka.

— Dakle ti me isto luhiš! Vidiš, došla sam, jer večeras nijesi bio ni s Julijom, ni s Darinkom. Ah da znaš, Krile, koliko sam podnijela, kad sam od jedne prijateljice morala slušati, kako zalaziš u kuću Julije, a od druge da ženiš ovih poklada Darinku! — i briznu plakati.

— A ja misliš nijesam ništa pretrpio! — privijajuć je na svoje grudi šaptaše joj Krile i obaviv je oko vitkog pasa milo joj spočitavaše sve ñe ljubakañe s drugijema.

Nego niti sâm stari uhoda ljubovnikâ, mjesečina, nije ih uhodio, pa ne ćemo ni mi; samo ćemo s najvećom diskrecijom primjetiti, da im je prebrzo svršio i valcer i za ñim kvadrila

u kafani, pa da je crni domino metnuo na glavu crvenu šku-fiju, čisto se oteo iz ruka doktora Šestokrilovića i rekao:

— Moram ići, jer što će inače sutra o meni povijedati Schöfferovića, s kojom sam na veľun došla.

— Ajde! — reče joj Krile — ali da si me poslušala i da nijesi večeras više plesala s onim poručnikom, nego da se dr-žiš cijelo vrijeme, dok ne odeš doma, mojeg prijateľa kape-tan Nika!

— Obećajem! — nežno mu odgovori domino i ude u kafanu.

* * *

— Što ja to činim! — reče u sebi doktor Šestokrilović, kad osta sam. — Prije no sam večeras krenuo iz Perasta, bio sam odlučio da se šćnom pomirim. Odluka je bila čvrsta, jer sam i Juliji i Darinki pisao onakva pisma, samo da mi se ne približe; a malo prije ja ti onom Dobroćaninu rekoħ. da je hoću da izigram. Što se ovo sa mnom događa?! Jesam li pri svijesti?! Gubim se u ovako traľavim stvarima, a narod plaće! Životnu snagu trošim u ovoj ludoj ľubavi, a mogao bih je za-nago posvetiti i Grblaninu, što se boji ovrhovoditeľa i onom iz Baošića, što se boji špiona!.... Dà, moja je mašta bolesna, ali je li zdrava onih purgera, što mi se smiju?... I nek gjavo, — a biće i šampañac što pomogao — nosi sve, ja ću da joj se osvetim! Zaslužil je! A opet znam, kada ću izgubim, da sam izgubio sve!.....

* * *

— Čuvaj se mreže, Krile! — reče doktoru Krilu konte Janković i zaustavi se do nęga sa svojom maskom, s kojom je taj čas dovršio plesati polku. — Najbolji ti je naćin živľeња: danas jednu, sutra drugu!

— Fala ti na savjetu, konte; i ja se držim tog načela, i ako znam da to vodi propasti — odgovori mu doktor Krile i uputi se šćnima dvojicom šetati unaokolo dvorane.

— Kakvi je to sada sentimentalizam! primjeti domino med ćnima; na što Krile ne odgovori ništa, jer bješe preokupľen drugim mislima.

Irma se šetala s kapetanom Sokolovićem a artiljerijski poručnik, sve do tada te večeri kavalijer Irmin, kao rañeni zec u „Fliegende Blätter“ stojao do dvoje ñemu nepoznatih od jeunesse doré kotorske u srijedi dvorane.

— Krile! — Hoćeš li me pratit doma? — upita ga prolazeći mimo ñega jedna ženska maska.

— Stoj spremna, kad počme zadña četvorka! — odgovori joj doktor Šestokrilović i pomisli u sebi kako to do sada sve kao naručeno ide.

* * *

Zadña četvorka poče. Crni domino sa crvenom škufijom zafaliv na poziv artiljerijskog poručnika mirno je sjedio u razgovoru sa kapetanom Sokolovićem. Doktor Šestokrilović sve je to vidio, pa za čas iščeznu iz dvorane, a onda se vrati sa maskom od malo prije ispod ruke i zaustavi se kod stola kapetan Nika. Grbavi poslužitelj nosio je za ñim na plitici dvije kupice šampanca.

— Il gobbo porta fortuna, u tvoje zdravlje Irma! — dignu kupicu doktor Šestokrilović i kuenu se sa svojom maskom.

Prije nego li se Irma dosjeti što to u istinu znači, ispi doktor Krile kupicu i rekav: „Buona notte, suonatori! — baci Irmi polubac na vrh prsta lijeve ruke, dočim je obaviv oko pasa svoju masku izlazio iz kafane.

* * *

— Kojoj je ono pozlilo, što je bila s Vama? upita malo poslije toga jedan tromi ženski domino kapetana Sokolovića.

— Crnom dominu sa crvenom škufijom! — odgovori joj lukavo se smijuć kapetan Niko.

(Nastaviće se).

O S V E T A.

Novela iz dubrovačke prošlosti.

Prijatelju Pavlu Orloviću

posvećuje M. de Valois.

(4)

IV.

Sunce je već zapalo, sutonsko rumenilo još je obasjavalo zapadnu stranu od grada; a čiope kriještajuć oblijetahu gradom prije poćinka. U gradu je inače sve mirno; radnici se povraćaju svojoj kući, a gospoda su izašla da se prošetaju „Placom“. Pred kneževim dvorom sakupljeno je nekoliko naroda i radoznalo promatra vijećnike, koji se šetaju od „Sponze“ do stōne crkve, čekajući da zvoni ura noći, da se u vijeće sakupe.

Upravo na uru noći zazvoni srebrno zvonce u kneževu dvoru, i senat se odmah nađe na okupu. Knez Ivo Bobali stupi u dvoranu zaogrnut crvenim državnim plaštem i s ćipom na desnom ramenu. Bijele bječve vire mu iz crnih crevlica, a u ruci nosi veliki štap zlatom okovan. Do vrata ga dopratiše dva zdura u crveno odjevena; tu se oni zaustaviše, a knez, pozdravivši glavom vijećnike, koji ga na nogama prićekaše, polagano stupi na svoje mjesto. I prije nego će se posaditi na visoki ebanov stō, pogleda po dvornici, da vidi jesu li svi vijećnici došli; zatim zapovjedi državnom tajniku, Marinu Držiću, da proziva vlastelu po imenu. Kad svrši prozivaće, knez baci još jednom pogled na dvoranu i na vijećnike, pa izvadiivši ispod plašta jedno pismo ustade i reče:

— Časni vijećnici, braćo, vlastelo grada Dubrovnika! Važni posli prinudiše me da sazovem ovaj časni zbor, u kome bi se imali riješiti neki hitni državni posli. Ja sam uvjeren, slavna vlastelo grada Dubrovnika, da ćete vi umjeti mudro proučiti potrebe, pretresti razloge i vaćanu odluku u svakoj stvari prihvatiti; ali prije nego predemo na svoje domaće posle, dućan sam vam javiti, i ako će to svakome od vas biti poznato, da u našem gradu borave poslanici Ńegova Kršćanskog Velićanstva kraća špańskoga Karla V., prijatelja republike

sv. Vlasija, koji mi predadoše u kraljevo ime ovo pismo, te ću ga sada pred Vama, vlastelom i vijećnicima općine sv. Vlasija, pročitati.

Sjede opet u stô i omjerivši vijećnike, koji su s nekom osobitom napetošću slušali njegove riječi, rastvori pismo i stade čitati.

— Štovana upravo grada Dubrovnika, mudra vlastelo, pozdrav vama od strane špañolskoga naroda, osobita cijena od njegova kraļa i nemačkoga cara Karla V! — Mudra vlastelo! Netom smo po Božijoj milosti bili uzdignuti na prijestole ovoga naroda, a tim više kad Nas je kasnije zapala i nemačka kruna, odlučismo sve Svoje sile posvetiti na korist povjerenih Nam naroda i u opće cijeloga kršćanskoga svijeta. Vama je sasvim dobro poznato, koliko štete nanose nevjernici sledbenicima kršćanstva, osobito u onijem stranama gdje su oni brojniji, kao n. p. u Aldijeru i Tripolu. Kršćani se progone, naši podanici plijene, a trgovina propada, jer joj je uskraćena sloboda kretaña, bez čega joj nema života. Mnogobrojne tužbe na Nas su prispjele, pomoć se vapi, pa ako je ne pružimo odmah, moglo bi nastati nedoglednih šteta za cijelo kršćanstvo. Toga radi, pod osobitom zaštitom duhovnoga glavaru cijeloga kršćanstva, odlučili smo dići vojnu na Aldijer i Tripolis. Cijelo kršćanstvo učestvovaće u ovome ratu, kako je i pravo, jer smo svi vezani zajedničkim interesima. Imajući uvijek na pameti staro prijateljstvo, koje je uvijek spajalo općinu sv. Vlasija s Našim prijestolom, obraćamo se i mudroj vlasteli toga grada, da bi i ona, u koliko joj sile dopuštaju, doprinijela, bilo novcem bilo brodovlëm za prijevoz vojnika, ovom kršćanskom pothvatu, a uvjereni smo, da će to biti od koristi i od časti za općinu sv. Vlasija. Pozdrav Vam od Našega naroda, a osobita milost i naklonost od špañskoga kraļa i nemačkoga cara

Karla V.

Kada je knez dočitao, pogleda vijećnike, da vidi kakav je utisak pismo učinilo, pa nastavi:

— Mudra vlastelo općine sv. Vlasija! Vi ste čuli i razumjeli, što nam se u ovome pismu, preko poslanika Savedra i Fernandeza, pita. Ja nemam što da priložim, pismo je jasno, a u Vama stoji, hoćemo li se odazvati pozivu kršćanskoga vladara

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

i osobitoga prijatelja naše općine, moćnoga kralja i cara Karla V. Ja bih bio svakako mišleña, da se u pomoć priteće kršćanskome narodu; tako ćemo dobiti priznañe Rima i cijeloga svijeta; a nema sumñe da će to i našoj trgovini od koristi biti. Uskrativši pomoć, ohladili bi se i naši odnošaji prama moćnom vladaru i prijatelju. Ja sam uvjeren, da ćete vi, časna vlastelo, poduprijeti ovaj prijedlog; ali prije nego prihvatimo odluku, slobodno je svakome vijećniku iskazati svoje mnijeñe. Vlastelo, promislite pa recite.“

Za nekoliko časaka vladala je potpuna tišina u senatu, niko se nije usuđivao prvi progovoriti.

Među vijećnicima bila su dva mišleña: jedno protivno, a drugo sklonu da se Karlu V. u pomoć priteće s privatnim brodovljem. Vlastela su se već od dva dana među sobom dogovarala. Bona je bio protivan svakome uplićañu, a to s toga, što se je bojao da bi stvar mogla naopako svršiti. To je već bilo dovoljno da Resti bude protivnog mišleña. Od nekoliko vremena on i Bona bili su u svađi radi ličnih interesa. Bona, čovjek od karaktera i pravi rodoљub, višekrat je pokušao da bi se stvari među njima izravnale, ali uzalud; pa ni utjecaj gospode Mare Červe nije mogao da omekša naglu ćud dubrovačkoga vlastelina Nika Resti.

Netom je Resti saznao, da je Bona za potpunu neutralnost u ovome ratu, nastojao je iz petnih žila, kako bi senat zadobio i sklonio na ovu ekspediciju. Znao je on, da bi odatle i njemu bilo prilične koristi. Ako se, naime, pošalju privatni brodovi za prijevoz vojnika, nema sumñe da će se upotrijebiti i njegova dva broda, a Karlo je bio obećao lijepu nagradu. Benešu je već uvjerio, Menčetić je na pò riječi pristao, Červa mu je obećao, za Pucića je miran, a za kneza Ivana Bobali, pristašu Špañolaca, nije bilo sumñe, ta i gospoda Mare je bila za to. Predviđalo se, da će borba u senatu biti žestoka, jer je i Bona imao svojih pristaša: Zamañu, Gondulu, Držića i druge. Svakako Resti se ipak nadao da će imati većinu, ma da je ta većina sa moralnog gledišta zaostajala za mañinom, koju su sastavljali najbolji tadañi rodoљubi. Njemu je bilo glavno da prodre i da tako poniži Bonu.

Tako se i dogodilo.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Digitized by Google

Knez razumjevši muk vlastele, opet će vijećnicima:

— Gospodo, što ne progovarate? Zašto ne rečete i svoje mnijeće?

— Ja se slažem s knezom, od jednom će Červa, ali mi-
slim da se za prijevoz unajme samo privatni brodovi.

— Dakako, privatni brodovi, podupriješe u jedan mah Resti, Sorgo i Menčetić.

— Ne naglimo, vlastelo, dignuvši se na noge progovori Bona. Meni se sve čini da smo prenaglili. Vaļa prije dobro promisliti, pa onda odlučiti. Stvar nije tako laka, kako se Vama može biti čini. Toliko puta mi smo ovako na brzu ruku što odlučili u senatu, pa smo poslije upali u nevoļe; zanago, ne bi mi bilo milo, da nam se i danas isto dogodi.

— Vlasteline, upane mu u riječ Resti, molim te da nas ne držiš za ludove. Odluke su sved bile dobre, a mi nijesmo krivi ako su se prilike poslije promijenile. Nemoj dakle kriviti senat.

— Protestavam, odgovori mu Bona, ja poštujem i senat i vijećnike; nikoga nijesam uvrijedio, nikomu nijesam rekao da je lud. Ja ću samo reći svoje mnijeće, a poslije možeš i ti svoje.

— Imaš pravo, reče knez Ivan Bobali; nastavi vlasteline.

— Ja sam dakle, nastavi Bona, htio reći, da prije promislimo dobro.

— To si već rekô, primijeti mu Sorgo.

— Jesam, ali nijesam obrazložio.

— Non vale la pena¹⁾, dobaci Resti.

— To ti govoriš, proslijedi Bona, i s toga su ti sve i uspjele; poznamo te kad si otišao kako poslanik u Mletke.

— Ti si uvijek bio ništo, reče mu Sorgo.

— Na dvor s nim, na dvor, uvrijedio je senat, stadoše se na vas glas kriviti pristaše Bonine. On nije vlastelin, on je hāla, nije dostojan ovdje sjedat. Na dvor, na dvor! — I Gondola se diže sa stolice da izbaci Sorga na silu iz senata, ali ga Beneša uhvati za ruke i odaleči.

¹⁾ Ne zasluđuje.

Takova je buka u senatu nastala, da se je i vanka čula, a narod se je pred kneževim dvorom kupio, čudeći se što se je u senatu među vlastelom dogodilo. Mnogi su se stavili što je, i pohrliše u hram sv. Vlaha, da mole dubrovačkoga parca da se vlastela smire. Buka je jednako trajala, tako da se ni riječi nije moglo razumjeti; strasti su se potpuno bile raspalile, stranke se među sobom grdile i natjecale, koja će koju bole opsovati. Porijetlo, obitelj, privatni život, sve se pretreslo; u-pravo kao pokornik prije ispovijesti.

Knez Ivo Bobali našao se na mukama, nije znao kako bi vlastelu umirio; i kao izvan sebe gleda vijećnike, viče:

— Vlastelo, umirite se, poslušajte svoga kneza!

Okreće se raznijem grupama, podiže ruke, zakliće — ali uzalud.

— Izbacimo na dvor čarlatane, ne ćemo smetlišće, senat zapovijeda, od jednom će Beneša prama knezu.

Na ove riječi buka se podvostruči, a uvrijede se sipahu kao iz vreće. Marin Držić, secretarius Reipublicae, diže se sa svoga mjesta i prstom udari po uhu Benešu. Beneša se uhvati u koštac s Držićem; umješa se Menčetić, Červa i druge njihove pristaše — to je bio pravi dvoboj među vlastelom. Da je ko vidio ono uzburkano more, da je opazio one strašću raspačene oči kojim presretaše jedan drugoga, ne bi nikada vjerovao da se nalazi u vijećnici najmudrijih političara srednjega vijeka.

Knez Ivan Bobali uvjerivši se, da je uzaludan vas njegov trud, diže se sa svojega mjesta i udači se iz senata. Vlastela, u takovoj galami, nijesu gotovo ni opazila da nema kneza. Svak je od njih tražio zadovolštinu samo za uvrijede primljene, a niko za učinjene.

Od jednom usta sijedi vlastelin Dinko Lukari, čovjek u 70. godini. Sijeda mu glava, žive oči, plemenito srce u grudima, pa sva njegova neporočna prošlost, bilo privatnog bilo javnog života, i razne zasluge na korist republike — sve je ovo poticalo na neko osobito poštovanje prama vriednom ovom dubrovačkom vlastelinu. On je višekrat, bilo u senatu ili vijeću, svojom iskrenom i slatkom riječi, znao utišati raspačene strasti i potaknuti vlastelu, da se vladaju po onoj urezanoj nad vratima vijećnice: Obliti privatorum pu-

blica curate. Dva je puta bio knez i poznavao je dobro razne okolnosti, mahne i vrline dubrovačke siñorije.

Ispravi se dakle na slabe svoje noge e da bi vlastelu zakleo da se umiri i da savijesno radi za dobro općine sv. Vlasija. Ganutljivo je bilo vidjeti ovoga sijedog starca, puna patriotskog žara, koji je znao uvijek žrtvovati privatne svoje interese javnoj dobrobiti, gdje se na kolena spušta i sklopljenih rukâ moli i zakliñe vlastelu, da se pomire i mudro raspravljaju o važnim stvarima svoje domovine; ali ni Lukarijeva molba, ni odsutnost kneževa nije ništa pomogla.

Minu pô ure, minu gotovo cijela ura, a žamor je sve veći brujao.

Sred ove vreve i vike jedini koji nije ni riječi progovorio, već kao zamišlen nepomičan sjedio na svome mjestu, bio je Pijerko Pucić, čovjek od kakovih 35 godina. Lice je odavalo čovjeka čudnovate éudi, a oči pokazivale nekakav nestalan duh, koji se je krio u mršavome tijelu. Pijerko Pucić nije se nikada odlikovao kakovom osobitom vrlinom, a mnogo puta sebičan ñegov duh bio je od omete i u vijeću i u senatu. Lični interesi kod ñega su uvijek bili najglavniji; pristajao bi uz onu stranku, iz koje je znao da bi mogao izvući kakovu korist. I ako je Resti-ju obećao da ée poduprijeti ñegov prijedlog, i pak je to veće nepomičan sjedio na stolici kao mramoran kip. Kroz cijelo vrijeme, dok se je u senatu vodila žestoka borba među Bonom i Restijem, on se ravnodušno ponašao; mogao si mu na licu vidjeti da je izvanredno melanhoničan i kao da nije mario za te prepirke. Udubao se u nekakove misli, oči spustio zemli kao da oklijeva ili proučava kakav bi položaj zauzeo, dok su sasvim druge misli bile zaokupile ñegov duh.

Niko se nije u toj buri ñega sjetio, nikome nije ni upalo u oko neobično Pijerkovo ponašañe, on je prošao gotovo neopažen; a sijedi se Lukari tješio, misleći da je i Pucića ozlovoljilo takovo ponašañe dubrovačke vlastele. Dobri starac nije znao, da se u Pijerkovoj duši prepravla druga oluja, sasvim protivna ovoj u senatu. ñegovo blijedo, otegnuto lice, ispod crnih mu vlasi, pripovijedalo je o plamtećem vulkanu, koji je buktio u ñegovim grudima.

— Mudra vlastelo! Poslušajte glas sijedoga starca, poslušajte glas i savjet negdašnjega vašega kneza. Sedamdeset je godina da služim vjerno svojoj domovini, a četrdeset prošlo da progovori :

se od jednom smilovala sijedome starcu — umukoše. Tad Lukari stelu da mu dopusti reči samo dvije riječi. Vlastela kao da su blistahu dvije debele suze, podize ruke i stade zaklinjati vlasti: vidjelo se samo kako miče ustima, ali u velikoj buci dode knez. Gdje je knez? Neka dode knezi orlo se vijenicom, inače idemo i mi na dvor.

— Nemaamo prava govoriti, fali knez, razidimo se ili neka dode knez. Gdje je knez? — stade vikati Bona. Marin Držić stupi naprijed pred vijenike, hoteti da nešto reče; vidjelo se samo kako miče ustima, ali u velikoj buci nije se razabiralo što govori. Nasta iznova velik metež, a zaglušna buka postajše divlja, jer su neka vlastela, protivnici Bonini, od same obijesti stali lupati o pod i o sjedala.

— Nema kneza, nijesmo na ordenu, od jednom se tuo poklik Zamahe.

— Nema kneza, nijesmo na ordenu, od jednom se tuo protivna strana. Bukta je jednako trajala, vlastela su se grdila i medu sobom prepirala. Mnogi su nastojali govoriti, ali bi ih odmah umukla

— Hoće li više ovo svršiti, jer mi je dodijalo. krete se prama Gonduli i reče mu: stegnun se na stolici, a iz grudi vine mu se dubok uzdah: o-

jednomo samo, kao da se probudio iz duboka sna, ratima od vijenice. gledao se u sliku sv. Vlaha, koja je stala obješena nad vradržao oči spuštene k zemli, samo ih je jednom maknuo i za-
Gučetić ga je višekrat pogledao, ali Pucić je sve jednako nije rekao svoju, umjesnu ili neumjesnu kao obično.

da nikakva odluka u senatu nije bila prihvaćena, a da Pijerko piricama, i negova riječ da se uvijek morala čuti; znao je, šaha. Nemu je bilo dobro poznato, da se Pucić isticao u pre-kako s hime sastati, da od nega sazna uzrok takovoga ponaneobitno ponasane gospara Pijerka, i on odluci sutra se sva-Medu svom vlastelom samo je Gučetiću upalo u oko

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

sjedim u vijeću ili u senatu; ali, vlastelo, nikada ne doživjeh ovakve bruke, nikada se u senatu ne čuše ovakve riječi, nikada i nikada. Prava je sramota, vlastelo, da se na ovaj način među sobom prepiremo, kad bismo imali uložiti sve svoje sposobnosti na korist općine sv. Vlasija. A uzrok je svemu, što višekrat ne znamo ili ne ćemo da žrtvujemo ličnu korist dobrobiti domovine. Ovako postupaće lako bi nas moglo dovesti do propasti. Ja sam star, moji su dani izbrojeni, vi ćete, vlastelo, mene nadživjeti; još malo, i mene ne će među vama biti, ali me savijest ne će nikada prekoriti da sam išta uradio na štetu naše domovine.

— Tako je, tako je! Živio Lukari! čuli su se poklici većine u senatu.

Lukari prosljedi:

— Ako sam gdjekad pogriješio, bile su pogreške kojim je svaki čovjek podvrgnut, pogreške, kojim često ne možemo izbjeći; ali glavni moj cilj bio je uvijek salus reipublicae. Za spas domovine radio sam, trpio sam; a i sada, i ako star, spravan sam se uvijek žrtvovati. Izgled i rad naših preda na to me potiče. Oni su se žrtvovali, žrtvujmo se i mi. Oni su za slobodu stradali, stradajmo i mi. Dulce et decorum est pro patria mori! Poslušaj dakle, vlastelo, moj savjet, možda je zadnji put što vam odavle govorim; poslušaj moj savjet, da se jednom ne budeš kajati. Spomenite se, slavna vlastelo, općine sv. Vlasija: Salus reipublicae suprema lex esto!“

Kad je Lukari svršio, iznova se senatom razlijegalo: Živio Lukari, ima pravo, tako je! Gdje je knez? Neka dođe knez!

Lukari se diže sa svoga mjesta, javi vlasteli da će dovesti kneza, ali da mir među nima uzvlada.

Vlastela kao da su sada shvatila cijelu svoju pogrešku. Zanosna riječ sijedoga Lukari ublažila je njihove strasti, i potpun muk nastu u senatu.

Kad se vrata od vijećnice rastvoriše, i knez Ivo Bobali opet stupi u vijećnicu praćen od staroga Lukari, vijećnici ustaše na noge; a knez, blijed u licu i vas slomljen kao da ga je snaga izdala, jedva se dovuče do svoga mjesta. Nešto ga u grlu duši, hoće da progovori i teškim, muklim, drhtavim glasom reče:

— Casni vijećnici, braćo, vlastelo grada sv. Vlasija! Evo još ovo malo dana i ja ne ću biti vaš knez. Večeras sam sazvao ovaj časni zbor, da riješi neke važne državne posle. Nikada nijesam mogao ni sumnati, da ću večeras prisustvovati prizorima, koji su se odigrali u ovoj vijećnici. Strast je upravo dosegla do vrhunca i htjela pobjedu da slavi nad zdravim razumom. Ova vijećnica, u kojoj su uvijek sjedali ljudi odvažna duha i koji su se znali žrtvovati za dobrobit i spas republike, večeras je bila obeščašćena. Ne ću tražiti koji su bili tome uzroci, ne ću nikoga osuđivati, već se samo pozivam na zdrav razum i patriotizam vlastele. Večerašnji događaji ne služe nam na čast; oni vode domovinu k propasti. Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari. Ako ikada, a ono u ovaj čas, slavna vlastelo, zabrinuto sree nuka me, da vam ponovim ove poznate riječi. Spomenimo se, da smo svi sinovi ove domovine i da svi zajedno svijem silama moramo raditi za nezgin spas i napredak. Lične razmirice ne smiju se nikada prenijeti u ovaj zbor, gdje jedino pravdi i zdravom razumu može biti mjesta. Opkoljeni raznijem neprijateljima, koji traže prigodu da nas napanu i liše one slobode, koju od toliko vijekova uživamo, naša je dužnost složno raditi, da je revno očuvamo i svojim djelima ne obeščastimo. Zar je u nama izumrlo junački duh naših djedova? Zar ne bukti više u našim grudima ljubav prama slobodnoj ovoj općini sv. Vlasija? I ako su mrka večeras naša lica i gñevne oči naše, naše sree, uvjeren sam, lubi zemlju koja nas je rodila. Preni se, slavna vlastelo, i složno radi za spas naše republike.“

Kad je knez dovršio, niko se nije usudio ni pisnuti; svak se bojao posljedica, koje bi mogle nastati.

Nakon malene stanke, knez opet progovori:

— Mudra vlastelo, da se ne ponove prijašnji prizori, koji vrijedaju dostojanstvo ove vijećnice, predlažem, da tajnijem glasovañem svaki od vas izrazi svoje mnijeñe, hoće li se priteći u pomoć s privatnim brodovl'em silnome vladaru i prijatelju naše republike, Karlu V. Promislite, vlastelo, dobro, prije nego svoje mnijeñe u zatvorenu kutijicu položite.

— Da, da, tako je najbolje, potvrdješe mnogi od prisutne vlastele.

Resti pogleda Pucića, kao da mu je htio napomenuti, da se spomene što mu je dan prije obećao. Bona je mirno sjedao na svome mjestu; znao je da ne će pobijediti, ali je bio uvjeren da savijesno radi. Čekao je dakle odluku senata. Marin Držić, secretarius reipublicae, podijeli najprije među vijećnike naročite cedulice, na kojoj je svaki imao napisati svoje mnijeće, potpisom ga potvrditi i zapečatiti. Približivši se Boni, reče mu:

— Što ti se čini?

A Bona će nému:

— Timeo Danaos et dona ferentes. Bojim se, da ćemo naopako svršiti.

Držić zaklima glavom i udaži se.

Kad su vlastela cedulice zapečatili, Držić uze drvenu kutijicu, i pode redom od vijećnika do vijećnika, dok je svaki svoju cedulicu bacio u kutijicu.

Kad je sve bilo svršeno, Držić stavi kutiju pred kneza, a ovaj, otvorivši poklopac, istrese cedulice na stô i stade glasno ih čitati.

Većina cedulica glasila je, da se pristaje na molbu Karla V.; i Marin Držić zapiše u zapisnik:

Die 21 Septembris. A. 1541. In Consilio Rogatorum, sono campane more solito congregato, in quo quidem consilio interfuerunt XXXII consiliarii, captum fuit e firmatum, per XX dictorum consiliariorum, quod litteris nobis missis pro parte domini nostri domini regis Caroli V. quibus continetur quod procuremus galeas armare, que ire debeant cum alia armata communis christianorum, prout dominus rex ordinabit, contra Alxerum et Tripolim, respondeatur per litteras aut committatur ambaxatoribus nostris, qui ire debent ad eum, quod parati simus eidem concedere et dare tantam gentem ex qua XIII galee armari possint expensis domini regis hispanorum; et si commune raugusinum posset ipsum armare suis expensis hoc libentius faceret, set novit deus, commune raugusinum est in tam magna paupertate, quod non posset eas de sua pecunia armare. *)

*) Dne 21 Septembra g. 1541. U Vijeću Umoženih, sazvatom zvonon zvonca kao obično, u kom vijeću bijahu prisutna 32 vijećnika, bi odlučeno i

Resti je bio prezadovoljan uspjehom; on nije mario za uvrede primljene, samo je uživao da je Bonu ponižio.

Senat riješi još neke domaće posle i izabere dva poslanika, koji će odmah Karlu V. ponijeti odgovor senata. Biše izabrani Ivo Gradi i Ilija Natali.

Kasna je noć bila, kad je knez Ivan Bobali izjavio, da je senat svoj posao svršio.

Nakon toga razidoše se vijećnici kroz vrata, nad kojim stajše urezano: Obliti privatorum publica curate.

(Nastaviće se).

potvrđeno sa 20 glasova, da se na pismo poslato nam od gospodina našega kraja Karla V., u kome veli da nastojimo oružati lađe koje bi s drugom kršćanskom vojskom po zapovijedi kraja gospodara išle proti Aldijeru i Tripolu — odgovori pismeno ili preko poslanika naših, da smo spremni ustupiti mu i podati mu vojsku za 13 lađa na trošak gospodara kraja špańskoga; a kad bi mogla dubrovačka općina, da bi ih radije naoružala na svoj trošak, ali zna Bog da je općina dubrovačka u takvom siromaštvu, da to učiniti ne može.

LIJEČNIK I ZA NEVOĻU.

Komedija u tri ata.

Imena koja ulaze.

Petar, muž Đivin.

Điva, žena Petrova.

Fráno, crevlar, susjed Petrov.

Andrija, od kuće Renove.

Luka, muž Käte babe.

Réno, otac Aničin.

Käta baba, u Rena u kući i žena Lučina.

Anica, kći Renova.

Đono, ljubovnik Aničin.

Tripo, otac Petrov, Peraštanin.

Pijero, sin Tripov.

A T P R V I.

Šena prva.

Petar i Điva, négova žena (karajući se).

Petar. — Ne ću za ništa ni pohitit i, kad ja govorim, ti u se dušu. Ja zapovijedam, a ne ti: jes' me čula?

Điva. — Počuj ti mene. Ja hoću, da ti živeš na moj način, kako je meni drago; ja se nijesam udala za te za trpjet tvoje mahnitosti.

Petar. — Trudne *pàtìge* imat ženu! i dobro govori oni vlastelin (Bog mu dô dobàr dan!) da je žena gora nego vrag!

Điva. — Gledaj ko vrlo čovjeka zajedno s tezijem vlastelinom!

Petar. — Tako je vrlo čovjeka. Nađi mi drugoga od moje ruke, kô mene, ko umije sjeć drva i slagat bremena, kako i ja, a pak u svemu temu govorit lučki od mnogo stvari; koji je služio za djetića u onoga vrlovitoga liječnika Sarasina cijele šest godišta danâ i koji je bio naučio, još u djetinstvo, i *lègat* i pisat.

Điva. — Vrag uzeo i taku mahništinu!

Petar. — Nego vrag uzeo i taku *kàroñu*.

Điva. — Proklet čas i ura ko me prvi na te naputio!

Petar. — Nego prokleta ona j. . . . đidija, koji me prvi zaručio za te!

Điva. — U istinu, ti se imaš tužit, ako iko! Tugo!... Imô bi sve vrijeme tvoga života tvrdo sreći zahvalit, da me imaš za ženu! *Meritaš* li ti (nu malo promisli!) bit se oženio ovakijem čeladetom, kako sam ja i od moje vrste?

Petar. — U istinu veoma me¹⁾ si počastila i imaš se čijem dičit onom prvom noći, kad pirovasmo! Ej s vragom!... Ne čini mi što sad izrijet, er izbluvah nekih stvari....

Điva. — Što za to imaš rijet?

Petar. — Ohaj me se²⁾, velu ti! Parjajmo to na stranu³⁾! Dosta je da mi dvojica znamo, što znamo, i da si bila veoma srećna ulovit me.

Điva. — Što mi hoćeš, crna, s tezijem rijet: „veoma srećna ulovit me“? Jednoga čovjeka, koji me doveo veće do *ošpedála*, jednoga pijančetineu, jednoga proždera⁴⁾, koji mi je izio sve što sam imala...!

Petar. — Lažeš; veći sam dio popio.

Điva. — Koji mi je isprodavô malo po malo sve što je bilo u kući...!

Petar. — Za da se ne izgrize.

Điva. — I koji mi je odnio do *matârca* ispod mene...!

Petar. — Ustajaećeš se ranije na posô.

Điva. — Na svrhu koji nije ostavio ni čavla na gredami od *kûpijerte*, da ko prođe s dračom od vrh kuće do dno kuće ne bi našô za što će se zadjestit⁵⁾....

Petar. — Moćemo se lašne iselit, ako nas išćeraju.

Điva. — I koji, od jutra do noći, drugo ne čini nego ležat i pit.

¹⁾ Do svrhe XVIII. vijeka bila je osobitost dijalekta dubrovačkog stavljati enklitički akuzativ i dativ zamjenice lične pred skraćenijem oblikom glagola *biti*, u futuru i prezentu indikativa. Ima tome dosta primjerâ u ovoj komediji.

²⁾ 'Ohaj me se! = nar. fraza mješte današnje talijanske: *pusti me s mirom!* ili nemačke: *daj mi mira!* — U Dubrovniku se danas pometnula.

³⁾ Parjajmo to! = nar. riječ mješte: manimo se toga! — I ova se je pometnula.

⁴⁾ Pržder-a = čovjek, koji je sve svoje imaie u ješi protepao, biva: proždro.

⁵⁾ U matici: „Napokon, koji u kući nije ostavio nijedno pokujstvo.“ — Prijevod je, očito, mnogo drastičniji od matice.

Petar. — To je za ne dat zlu na srce i ne uzdisat.
Điva. — Da što da ja učinim s onoliko dječice, što imam oko mene?

Petar. — Što ti drago.

Điva. — Imam četvero dijete¹⁾, koji stoprva plijesu²⁾ i vaļa da ih držim svijeh na mojijem rukami...

Petar. — Stavi ih na tle.

Điva. — Koji drugo ne činu, nego svaki čas da im se dā kruha.

Petar. — Daj im batā. Kad sam ja dobro pojeo i ponapio se, hoću da je svak sit u mojoj kući.

Điva. — I *pretendaš*, pjančino, da ti sved ima prohodit tako, kako si se i naučio?

Petar. — Moja ženo, polakše, ako ti je drago.

Điva. — Tot da ja svega moga života trpim tebe takoga i to tvoje zločestvo?

Petar. — Nemojmo se rarakat³⁾, moja ženo.

Điva. — I da ja ne imam načina za stavit te ù *šes*?

Petar. — Moja ženo, ti znaš da ja nijesam vele trpeć i da me ni malo ruke ne bole.

Điva. — Zajsto, nu ti straha od *maestrāla*⁴⁾.

Petar. — Moja draga ženo... moja lijepa... tebe srbi *škina* na običajnu.

Điva. — Ukazaću ti, zdravļa mi, da te se ja, za ti *kōnat*, ne bojim ni malo.

Petar. — Moja dragušice, ti hoćeš silom da ti ja što dam.

¹⁾ Dijeti — arhaični nomin. plurala, koji se još čuje na otoku Šipanu, n. p. „moja dijete.“

²⁾ Pljesu mješte: *plěsu*; ovdje u svome pravome značeñu: nogama lupati o tle. Uporedi nar. frazu: zemļu plěšem (= idem po zemļi, biva: živim). Noviji jezik služi se tom riječi za moderno: *kolo*, što su stari Dubrovčani zvali po njemačkom: *tánac*, *tànčac*, a poslije *bāl*.

³⁾ Rarakat se = zanijet se govorom, odviše govorit. — Danas je po-
metnuto.

⁴⁾ Nu ti straha od *maestrāla* = ne bojim te se; dubrov. poruļliva fraza. Prijevod je i ovdje drastičniji od matice: je me moque de tes ménaces. — *Maestrō-ala* = sjeverno-zapadni vjetar.

Điva. — Cijeniš li ti, da ti ja imam što straha od sve što tu mlatiš?¹⁾

Petar. — Moja ljubljena, ja ću tebi prodrmat uši.

Điva. — Pijanče, *dūsto*, pijanče!

Petar. — Okinuh ti ih²⁾.

Điva. — Mješino puna vina!

Petar. — Učinih te crlenu.

Điva. — Objeseñaćel!

Petar. — Nakolećih te³⁾.

Điva. — Zli čovječe, *manígodó*, lupežu! Drugo ti još ne *màńka* nego malo zančice⁴⁾, izješo⁵⁾!....

Petar. — (Uzimlje *pěcu* biljice i bije Đivu). Da hoćeš ih, je li?...
Da ti bude.

Điva. — (Plače.) A, a, a, a, a, a.

Petar. — Evo ti pravoga načina za smirit te.

Šena druga.⁶⁾

• Frano Pantarulić, crevlar; Điva i Petar.

Frano. — *Olà, olà!* Što je to? Kako te nije sram? Nije to od poštena čovjeka bit tako svoju ženu.

Điva. — (Podbočiva se suproč Franu, komu čini it⁷⁾ nazada, paka mu dava zaušnicu). A ja hoću, da me bije.

Frano. — Eto te tu! da ti bude!

Điva. — Što se ti imaš prtit ovdi?

Frano. — Imaš razlog. Zlo sam učinio. Drugi put ne ću.

¹⁾ Mlätit = ludo govorit. Dubrovačka riječ.

²⁾ Okinut ih kome (biva: bátâ) = nalupat koga. Nar. riječ u Dubrovniku.

³⁾ Naholéciti koga — vidi op. 2.

⁴⁾ Zñčica-e — mislim da znači: sramòta. — Ta se je riječ sasvijem po-metnula.

⁵⁾ Izješa-e = pròžder.

⁶⁾ U prijevodu II-i prizor zahvata matičin II-i i III-i.

⁷⁾ It — pravilni oblik današnjeg *iči*. Kad je *it* složen sa: *za, na, sa, po, pro*, tad *i* prijede u *j*, te imamo: *sáci, nádem, pròdi*. No ako prijedlog ne svršuje vokalom (n. p. *iz, ob, od*), tad nema razloga, da *t* i *d* prijedu u *č* i *đ*. Za to je pravilno: *iziti, obidem, izidi*. Tako se još gdje-gdje govori u okolici dubrovačkoj (Konavle, Cavtat), dok je u samome gradu obično: *izić, ditić*, a opet pravilno: *izidem, obidi*. — Vidi za ost. gramatiku Maretića. § 310, a).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Điva. — Je li ovdí koji tvoj posô?

Frano. — Dobro govoriš, ako ja isti poznám, da sam kriv.

Điva. — Gledaj ko ovoga *pasaléra*, koji hoće zabranit muževima, da ne biju svoje žene!

Frano. — Poričem se od svega.

Điva. — Što ti imaš u ovemu česa činit?

Frano. — Ništa.

Điva. — Ko te je stavio da zabijaš nos, gdje te ne *tòka*?

Frano. — Niko.

Điva. — Misli o tvojijem poslímá, a pusti tuđe na stranu.

Frano. — Ne progovaram veće ni riječi.

Điva. — Ja hoću bit bjèna. Što ćeš ti od tega?

Frano. — Da ti bude.

Điva. — Diže li s ovijem ko što tebi?

Frano. — Niko ništa.

Điva. — (Dava mu zaušnicu). I ti si mahnit doć stavlat pakô¹⁾ na tuđ brod, kad te niko ne zove.

Frano (ide put Petra i govori s ñim, a ovi mu čini ukláñat se nazada, pak mu na svrhu dava zaušnicu). — *Kùmpare*, ja te molim iz svega sreća, da mi prostiš. Čini što hoćeš: bij, lupaj tvoju ženu; ma da vaļa, još ću ti pomoć i ja, ako ustjedbudeš.

Petar. — Ali ne ću htjet.

Frano. — To je drugi posô.

Petar. — Ako mi uzbude drago bit, biću je; ako mi ne uzbude drago bit je, ne ću je bit.

Frano. — Dobro, baš dobro.

Petar. — Ovo je moja žena, a nije tvoja.

Frano. — Ko ti što govori?

Petar. — Ne imaš ti meni ovdí česa zapovijedat.

Frano. — S tobom sam.

Petar. — Ja ne imam potrebe od tvoje pomoći, neg' mi se iskidaj.²⁾

Frano. — *Volèntjeri*.

¹⁾ Pakô-kla = catrame; das Pech. — Stavlat pakô na tuđ brod = prtit se u tuđe posle. Po svoj prilici dubr. fraza, stučena od graditeļâ brodovâ. Što ja znam, drugi je jezici nemadu. — Danas je sasvijem pometnuta.

²⁾ Iskidaj mi se! = va via! geh' weg! — Nar. fraza u Dubrovniku.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Petar. (bije Frana i tjera ga). — I tebi se prem dalo doć se uprtit u tuđe posle. Znaš li, što govori stara riječ: da među noktom i mesom nek te niko ne dotiče, (pak se vraća k Đivi i stiskivajuć je za ruku govori joj): Amo, pomirimo se mi dvojica daj ruku.

Điva. — Hoću, iza kako me si onako izmlatio.

Petar. — To je sve ništa. Daj ruku.

Điva. — Ne ću.

Petar. — E, e.

Điva. — Ne.

Petar. — Moja mila ženo.

Điva. — Zdrav si od tega, na vjeru.

Petar. — Dospjemo je, govorim ti.

Điva. — Ne učini ništa, kad ti Điva govori.

Petar. — Stani, stani, stani.

Điva. — Ne ću, nego *đusto* stat u svadi.

Petar. — Id' lúdno! Ono je bila jedna stvar od ništa ...

Dä, dospjemo je.

Điva. — Ostavi me stat.

Petar. — Daj ruku, govorim ti.

Điva. — Ali me si veoma i bez *prìpozita istrapàćó*.

Petar. — Dä; da je tako. Ma ti pitam prošteñe: što ho'š¹⁾ drugo?... Stavi ruku ovdi.

Điva. — Praštam ti. (Polako): Ma ćeš mi je na vjeru platit.

Petar. — Ti si luda stavlat se²⁾ od onega. Ono su ñeke malahne stvari, koje su potrebitne (*sic*) kad ter kad među ćeladim, koja se dobro gledaju, i pet-šest po ledima među mužom i ženom, ne ćinu drugo nego krepèñiju³⁾ ljubav među ñima. Pod', a ja idem prinijet ñešto drvâ, pak ću se zamlatit pod Srd i sjeć. Obećivam ti ih do veće smirit jedne sto bremenì, videćeš.

¹⁾ Ho'š ili hoć je skraćeni oblik od hoćeš. — U Dubrovniku.

²⁾ Stävlat se od onoga — znači ovdje: najedit se radi... — Danas: *nijesam se stavio* znači: nije mi to palo na pamet, nijesam se tome dosjetio. — Fraza je obična po svoj Dalmaciji.

³⁾ Krèpen-a-o — jak, ćvrst; mješte: krepostan. — Danas pometnuta, ali oćito dobra rijeć.

Šena treća.

Điva (sama).

Podi, podi... Kakva god se kažem s dvora, ne ću se za-
boravit, dokle god ti se ne osvetim; i ovako gorim u meni,
kako bi iznašla način, s kojijem ću ti zaplatit bate, što sam
podnijela. Znam, da žena može se lasno, kad hoće, mužu osvetit;
ma što bi za to hajô oni obješeňak? To je malo za ňega; hoću
iznać štogod, što će jaće očućet.

Šena četvrta.

Andro, Lûka i Điva.

Luka. — Zdravo mi, i nas čudno naprtiše, da ćemo imat
česa činit i obodvojica. Te bre, kôga da mi iznademo?

Andro. — Što ćeš, Luka?! vaļa da poslušamo našega
gospara; a pak utišti¹⁾ i mene i tebe zdravļe ňegove kćere a
naše gospode, i *sikuro*, ovo što se odmakô ňe pir cjeća ne-
moći, koja joj je došla, bićemo dobro darovani, kad se mi bu-
demo potrudili za ňe zdravļe; er gospodar Frano, koga ne boli
tobolac²⁾, uzda se u velike imat je za ženu; i zasve da je ona
ukazala ňekoga Đona, da ľubi, ti znaš veoma dobro, da ňe
otac nije se nigda htio prignut za uzet ga za zeta.

Điva (*s bānde*). — Da mi, *kāšpita*, ne može da dođe na
pamet, kako bi mu se osvetila!

Luka. — Ma što hoće? Što li mu se zabilo u glavu da
uĉini, kad eto najprvi lijećnici, sve gospoda, smeli su se i već
ne umijedu česa?

Andro. — Kadgod se iznade štogod, trudeći, što se ne
može iznać, a kadgod među čeladim, među kojom se nijesi nadô.

Điva. — Tu nije druge, vaļa mi se osvetit na koji mu
drago način. Oni bati dohodu mi do živoga... ne mogu ih
nikako probavit i..... (Ovo govori idući, pak nastupa na Luku
i na Andra; tad se vraća na se i nima govori): Gospari, prostite; nije-

¹⁾ To nas utišti = ei sta a cuore; es liegt uns viel daran. — Ne bi li nam
ta fraza mogla služiti, i ako je, po svoj prilici, prijevod iz talijanskog: ei
preme? — Čuje se još u Dubrovniku.

²⁾ ňega ne boli tobolac — lijepa fraza za: egli è generoso; er ist freigebig.

sam vas videla: bila sam i nešto vrhu sebe i iskala po mojoj pameti štogod, što me malo smeta.

Andro. — Svak ima svojijeh na ovemu svijetu. I mi ištemo štogod, što bismo žudeli veoma da možemo iznać.

Điva. — Ako je štogod, u čemu vas ja mogu pomoć, evo me ovd.

Andro. — Može bit da i možeš. Mi trudimo, jeda bismo se gdje namjerali na koga pametna čovjeka i liječnika, ma koji bi znô i umio donijet koju pomoć kćeri našega gospara, koja se razbolela od jedne nemoći, od koje je *dibòto* zanijemlela (*sic*). Svi liječnici ovd. od grada činili su oko ne sve što su znali i umjeli, bez ikakve koristi; ma se kadgod iznađe u neke čeladi *sèkretá famozisimijeh* i koji lijek osobit za koje nemoći i koji dosta putâ uščinu, što drugi ne umijedu. To ti je što mi ištemo.

Điva (sama sobom). — Dohodi mi jedna vrlo na pamet, za osvetit se onemu momu obješeñaku. (Andro): Da ste išli sto godišta, nijeste se mogli boļe namjerit nego na mene, za iznać što ištete. Ja ću vam napomenut jednoga čovjeka, kakva nije drugoga, ne ću rijet u gradu, ma zajsto da ga išteš po svemu svijetu. Vidi se čudesâ od ñega, navlastito kad je koja nemoć, kojoj se lijeka ne umije iznać.

Andro. — Molim te, gdje bismo se mogli na ñ namjerit?

Điva. — Naćete ga u ovo doba ali pod Srdom, gdje siječe drva, ali gdje ih nosi složenijeh u bremenima u grad.

Luka. — Bre, liječnik koji ide ter drva siječe i čini bremena!

Andro. — Ti razumniješ to rijet, da pod Srdom čini brât koje trave, koje on pozna, paka ih čini skupljenijeh da mu ih nose u grad.

Điva. — Nije, nego ovo je jedan čovjek, kako nijesu drugi liječnici, koji hoće da se tako zabavlja; *fantastik* i komu čudnijeh uzdohodi; ne bi nigda rekô, da je ono što je: ide obučen na jedan smiješan naćin; kadgod hoće da kaže, da ne zna ništa, ne ushtije lijećit, nego bježi kô od kuge, gdje god ga zovu na koga nemoćnika niti će da se služi vrlovitom pameti, kojom su ga nebesa nadarili (*sic*), da mrtvijem, rijeću ovako, duh povrati.

Andro. — Ovo je stvar *veramente* čudnovata, da sva velika čeljad imadu koju njihovu žilicu u glavi¹⁾; sved štogod *bačigaju* sa svom njihovom pameti.

Điva. — U ovemu ti je velika žila priko svijeh moždani i veća nego bi se moglo i vjerovat²⁾; zašto nemu na taki način veće putâ dode za ne htjet otkrit se, da išta zna, dokle god ne čini se, da na silu od batâ uzbude ti *čèdat* koliko mu *bâsta*. Ja vas *avizavam*, da vi ne ćete doć s nim nigda na kraj niti će vam nigda htjet rijet, da je on liječnik, ako mu dode njegova fantazija, dokle god ne uzmete u ruke po jedan dobar štap i ne činite mu pod batinâ, da vam na svrhu spovije ono što će vam u početak (*sic*) htjet zatajat. Ovako i mi s nim sveder prohodimo, kad god imamo potrebu od néga.

Andro. — *Käpe*, strašne mahnitosti!

Điva. — Istina je, jest jaka, ma osvem tega, videćete gdje čini čudesa.

Andro. — Kako mu je ime?

Điva. — Ime mu je Petar, ma ga je lasno poznat. Ovo je jedan čovjek, koji nosi brkâ, brade erne, a obučen u *kàpotu* (*sic*), a odizdo *düpet* ali ti jačermica; gaće široke s nogavicam ča do doli, na dimije; na glavi *bàreta*, a doli, za obuću, papuče.

Andro. — Ma je li istina, da je tako vrô³⁾, kako nam pripovijedaš?

Điva. — Je li vrô? Ovo je jedan čovjek, govorim vam, koji čini čudesâ. Nijesu šest mjesecâ danâ, da jedna žena bila je veće ostavljena od svijeh liječnikâ; svak je je (*sic*) držô za mrtvu i stala je tako, što mrtva... mrtva, veće šest urâ i veće su se spravljali za ukopat je, kad u to činili su pod silu doć ovega liječnika, o komu ti govorim. Kad je je (*sic*) vidio, uzeo je i kanuo u usta jednu kapļu, ja veće ne znam česa; i ti isti čas, kako joj je to kanuo, skočila je, digla se iz odra i stala prošetivat pò *kamari*, da ne bi rekla, da joj je išta bilo.

Luka. — Čuda, do moje glave!

¹⁾ Imat žilicu u glavi — bit naštran.

²⁾ U matici: „Njegova je mahnitost veća no što se može vjerovat“. — Prijevod je mnogo drastičniji.

³⁾ *Vrô* mješte *vrî*, sasvijem pravilno.

Andro. — Vaļa, zajsto, da je ta kapļa bila od nekoga zlata, koje se zove *oro potabile*.

Diva. — To bi moglo bit. Nije opeta tri *setemane* danā joštera, da jedno dijete od dvanaest godišťa, koje je palo čak s vrh jednoga *kampānēla* doli na tle i rastuklo i glavu i ruke i noge, ne dobro¹⁾ su doveli ovega našega čovjeka, uzeo ga je ončas i pomazō nekijem *ingventom*, što on čini, a dijete tijekom časom podiglo se na noge i otrčalo igrat se na plovakā.

Luka. — Čuda, do moje glave!

Andro. — Vaļa da ti čovjek umije liječit sve što je nemóći.

Diva. — To se zna.

Luka. — Do moje duše, eto ti baš čovjeka, kō da si ga svojom rukom utesō za našega posla! De uput da ga tražimo.

Andro. — Mi ti zahvalivamo na *pjadēru*, što si nam učinila.

Diva. — Ma spomenite se svakako od onega što sam vas iz početka uglavila, kako se hoće s nime podnijet.

Luka. — E, zdravo mi, pušti nas; ako nije drugo od potrebe nego mu ih okinut, on je naš.

Andro. — Mi smo veoma srećni što smo se na ovu ženu namjerili, i ja, što mi srce dava, ufam dobro zajsto.

Šena peta.

Petar, Andro i Lûka.

Petar (ulazi, držeći u ruci bokaricu vina, popijeva). — „Ovo je vino crjeno“.....

Andro. — Čujem nekoga gdje popijeva; čini mi se na vratima od grada.

Petar (popijeva). — „....Ovo je loza rodila“.... Borme sam se istrudio koliko je dosta. Vrijeme je počinit i veće se ponapit.... (pije, pak govori): Borme mi su pale sve ruke, sijećući danaske i slagajuć bremena. Ej, pjevajmo!

¹⁾ Ne dobro = tek; po talijanskom: non bene.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

„Ovo je vino crleno,')
Ovo je loza rodila:
Pijmo ga, braćo, veselo,
Neka nas čuje sve selo.“

Veselo! Nemojmo da nas hvata *malankinija!*

Andro. — Ovo je on zajsto.

Luka. — Zdravo mi, istinu govoriš. Baš on. Dobroga oboñasmo.

Andro. — Vidimo ga malo iz bližega.

Petar (kako ih je ugledô, pogleda prvo na jednoga, paka na drugoga, iza tega govori ispod glasa): — A to si ti lijepa! Neka te poľubim moja dragušice.... bã... Ako te ko ugleda, kako će obigravat oko tebe i..... Što ištu ova čeljad ovuda?

Luka. — He, taman eno ti ga, baš kao nam ga kaže.

Petar (ovdi stavља bokaricu na tle, a Andro, prikučivajuć se za poklonit mu se, čini da Petar cijeni, da se prikučiva za dignut mu bokaricu; s tega je diže i stavља na drugu stranu; ali i s druge strane hoće Luka da mu se pokloni, a on diže bokaricu i s obedviije ruke pritisniva je prid *stomak*, držeć tvrdo i čineć oko nie i prama nima smiješnijeh *děstâ*). — Nešto se dogovaraju među nima i svrću oko na me. Koju potrebu imadu ovi?

Andro. — Gosparu, jeste li Vi, koji se zovete Petar?

Petar. — A što?

Andro. — Pitam Vas, jeste li Vi, koji se zovete Petar.

Petar. — Jest i nije, *šekondo* za koji ga posô ištete.

Andro. — Mi ga ne ištemo za drugo, nego za učinit mu sve što se *čiviltati* uzmože.

Petar. — Kad je tako, jesam ja u glavu, komu je ime Petar.

Andro. — Gosparu, nam je veoma drago, da smo Vas videli. Naputili su nas na Vas za štogod, što mi ištemo, i do-

') Za primjer, kako se je prevodilac vladao u pretočeñu ove komedije, ovo te pjesme francuski:

Qu' ils sont doux,

Bouteille jolie,

Qu' ils sont doux,

Vos petits glougloux.

Mais mon sort ferait bien des jaloux,

Si vous étiez toujours remplie.

Ah! bouteille ma mie,

Pourquoi vous videz-vous?

hodimo k Vami, da nas pomožete u jednoj stvari, od koje imamo potrebu.

Petar. — Ako je štogod, gospari, u što se ja razumijem i od moje *árti* (*sic*), evo me uput za služit vas.

Andro. — Gosparu, mi Vam ne umijemo potpuno zahvalit na milostima, koje nam činite. Ma gosparu, pokrijte se, molim Vas, ako Vam je drago, da Vam ne bi sunce naudilo¹⁾.

Luka. — Gosparu, pokrijte se.

Petar. — Ovo ti su néka čeljad puna nékijeh *čaramùnijá*.

Andro. — Gosparu, nemojte se čudit, što smo došli k Vami. Čeljad pametnu sved svak ište, i pripovídeli su nam, koliko Vi umijete i koliko vam *bàsta*.

Petar. — Istina je, za sječ drva i složit ih u bremena i nosit ih, ne bojim se drugoga.

Andro. — A, gosparu

Petar. — Učinim breme i složim ga, da se još nije niko potužio na me, pak ti ga donesem na kuću.

Andro. — Gosparu, nije to što mi ištemo.

Petar. — Ma da znate, ja ga ne dam mañe od osam dinarića²⁾.

Andro. — O čemu govorite, molim Vas?!

Petar. — Ja vam govorim, da ga za mañe ne dam.

Andro. — Gosparu, mi znamo sve.

Petar. — Ako znate, znaćete da ga po to prodavam i družijem³⁾.

Andro. — Gosparu, to se zove rugat se

Petar. — Ne rugam se, nego zbiļa, i ne mogu otpuštit ni *solda*.

Andro. — Molim Vas, govorite na drugi način.

Petar. — Naćete drugovde i za mañe: *bálá* u Župlaná, i drvá, ovako kad dodu Mļećani; ma hoće rijet od drvá do

¹⁾ *Nàudilo*, tako je u samopisu. Da se dakle govori *nàhuditi*, bilo bi i tu tako pisano, jer su Dubrovčani ljubili *h* i umetali ga i gdje mu nije bilo mjesta; n. p.: *mehlema*, *vihojla*.

²⁾ Dinarić = dubrovački novac, koji je vrijedio po prilici 2 današnje pare.

³⁾ Družijem = drugijem.

drvâ i od bremena do bremena¹⁾. Što ja usiječem i slo-
žim

Andro. — Za *karità*, gosparu, ostavimo te riječi.

Petar. — Kunem vam se, da ne ćete imat za mañe, baš
da je od mañe *sòlad*.

Andro. — A što govorite?

Petar. — He, živa mi moja Điva, platićeš lijepo po što
ti sam rekô! Ja ti govorim ono što je, niti sam čovjek za pitat
saviše.

Andro. — Je li razlog, gosparu, da jedno čelade od Vaše
vrste ima se tako potišteno pokrivat i da se podlaga tako ne-
pristojno govorit? Jedan čovjek tako pametan, jedan naj *famo-
zniji* liječnik, kakvi ste Vi, hoće se da sakrije prid svijem svi-
jetom i zakopa pod zemlju tãlenat, koji mu je Bog dô!

Petar (s *bãnde*). — Ovi je zamahnitô!

Andro. — Molim Vas, gosparu, nemojte *fingat* prid nami.

Petar. — Kako?

Luka. — Sve te lakrdije ne mastu kupusa. Bre, mi znamo
što znamo.

Petar. — Te što hoćeš rijet? Za koga ste me uzeli vi?

Andro. — Za ono što ste, za jednoga vrlo liječnika.

Petar. — Mene za liječnika? . . . Ja liječnik nijesam niti
sam igda bio.

Andro (polako). — Evo ti ñegove mahnitosti. (Jako): Go-
sparu, nemojte nam veće tajat ono što je i nemojte nas silovat,
da dohodimo na svrhu na štogod, od česa bismo paka bili
veoma mučni.

Petar. — Na što?

Andro. — Na ñeke stvari, koje bi nam bilo poslije žô
da smo učinili.

Petar. — Čudna posla! Dodite na sve što vam je drago:
ja nijesam liječnik ni mañe znam, što s tezijem hoćete rijet.

Andro (polako). — *Non c'è altro*, ja vidim, da vaļa da se
služimo s lijekom, koji su nas naučili. (Jako): Gosparu, još jedan
put mi Vas molimo, da nam se otkrijete i opovijete za onoga
ko ste.

¹⁾ Ovaj je čitat glasovit: il y a fagots et fagots.

Luka. — *Ana-sem-sitim*¹⁾, tu nije ništa krtjet²⁾, već kaži da si liječnik.

Petar. — Pomamih se.

Andro. — Zašto ne ćeš rijet ono što svak zna?

Luka. — Zašto taki bit ter se tako unetrmit³⁾? Zašto to služi?

Petar. — Gospari, jedna za sto, ja vam govorim, da ja nijesam liječnik.

Andro. — Ti nijesi liječnik?

Petar. — Ne.

Luka. — Nijesi liječnik?

Petar. — Ne, govorim vam.

Andro. — Pokli hoćete, vaļa da se *kontèntate*. (Uzimlje Andro i Luka po štap i biju Petra).

Petar. — Ajmeh! jaoh!... Jesam sve što hoćete.

Andro. — Zašto nas, gosparu, silujete, da imamo na ovo dohodit?

Luka. — Zašto nas trudit, da Vas bijemo?

Andro. — Kunem vam se, da mi je žô, koliko Vi ne možete vjerovat.

Luka. — Po moju glavu, mučan se nahodim.

Petar. — Koji je ovo vrag ovdì, gospari? Molim vas, ali činite ovo za činit se smijati, ali mahnitate obodvojica ter hoćete da sam ja liječnik?

Andro. — Kako? Tot ne ćete se još da pridate i hoćete ukazat da nijeste liječnik?

Petar. — Vrag me odnio, ako sam.

Luka. — Što? Tot nije istina, da ste Vi liječnik?

Petar. — Ne, *fèbra* me zadušila, ako sam. (Opet ga biju). Ajmeh! Ajmeh!... E, kad je tako, gospari, da vam bude. Kad

¹⁾ *Ana-sem-sitim* — turska psovka, koja se i dan-danas uzdržala, samo što se je obukla u naše ruho: *nasenasiti*. Ovako, kako se danas govori, ne bi se ni reklo, da je tuda riječ. — Čuje se u Hercegovini i Konavlima.

²⁾ *Krtjet* — skrivati; stara naša riječ, odakle i *krtica* (jer se pod zemlju skriva). Ima je i u Lubiše, ako se ne varam.

³⁾ *Unetrmit se* znači uprav *skamenit se* ili boje: *irrigidirsi, steif werden*. Ovdje je pak uzeto preneseno: zaintačiti, cocciutarsi, starrsinnig sein. Ne cijenim, da je ta riječ poznata u ovom potonem smislu.

vi hoćete, jesam liječnik, baš liječnik... još i *spičar*, ako hoćete. Boļe mi je rijet da sam, nego puštit da me ubiju pod batima.

Andro. — Tako Vas hoću; to je u putu¹⁾. Meni je jako drago videt Vas, gdje ste se pridali razlogu.

Luka. — Srce mi se razigralo od vesela, gdje Vas vidim tako zborito²⁾ govorit.

Andro. — Ja Vam pitam prošteće iz svega srca.

Luka. — Oprostite ako Vam zasmrdesmo³⁾.

Petar (s *bãnde*). — Pazi čudna posla! Ali se ja varam, ali sam izišo nazbiļ liječnik, bez da sam se od tega i stavio.

Andro. — Gosparu, ne ćete se pokajat, što nam činite poznat ono što ste, i videćete, zajsto, da će Vaš trud bit plaćen, da se ne ćete moć tužit.

Petar. — Ma, reci mi, da se vi ne varate, je li to *sikuro* da sam ja liječnik?

Luka. — Jest, do moje glave.

Petar. — Zbiļa?

Andro. — Zajsto.

Petar. — Vrag me odnio, ako sam ja to znô!

Andro. — Ako ste Vi najboļi od ovega svijeta!

Petar. — A-hà!

Andro. — I liječnik, koji ste ozdravili toliko čeladi.

Petar. — Bože, te ti to sam znaš!

Andro. — Jednu ženu držali su za mrtvu veće od šest urâ, veće su je htjeli brzo ukopat, pak ti s kaplom nećesa činio si joj se povratit u se, da se ončas šetala pò *kamari*.

Petar. — Može li se ovake!

Luka. — Jedno momče, što mu bijaše stoprvo dvanaest godinâ, pušti se s jednog *kampãncela* ter razbi glavu i shrusta⁴⁾ i ruke i noge: čudo se od néga učini; ali ti, s nékakvijem *ingventom*, učini da se ustade taj čas na noge, pak uze te se posta mećat i igrat na plovakâ, kô da mu ništa ne bješe.

¹⁾ To je u putu = to je u redu, pristoji se. — Nar. fraza i u Ľubiše.

²⁾ Zbòrito govorit = pametno govorit. — Lijepa riječ.

³⁾ Prostite, ako sam vam (lũkom) zasmrdio. — Nar. fraza u Hercegovini.

⁴⁾ Shrũstat se = sfracellarsi; sich zerschmettern. — Čisto nar. riječ, a malo poznata.

Petar. — Vraga crnoga!

Andro. — Na svrhu, gosparu, Vi ćete se nać zeoma mirni s nami i Vi ćete dobit sve što ushtijete, kad ushtijete doć, gdje Vas mi mislimo odvestit.

Petar. — Dobiću sve što ushtijem.

Andro. — Dobit.

Petar. — Jesam liječnik, ne govorim vam drugo; bio sam se zaboravio, ma se opomiñivam (*sic*). Što je? Što hoćete? Gdje imamo it?

Andro. — Mi ćemo Vas odvestit. Nam je od potrebe, da dodete prigledat jednu djevojčicu, koja je izgubila riječ.

Petar. — Kunem vam se, da joj je ja nijesam našo.

Andro. — *Güsta* ga *bürлат* se. Ho'mo, gosparu.

Petar. — Bez hañinâ od liječnika?

Andro. — Mi ćemo Vam sad uzet jedne.

Petar (donoseći prid Andra bokaricu). — Drž' ti ovo: to je u čemu hranim moj *šürup*, (pak se obraća na Luku i šakañiva se): A ti hod' izazada, er ti liječnik ovako narediva.

Luka. — Do moje vjere, ovo je jedan liječnik, koji mi je mio. Ja mislim da će ovemu it dobro od ruke, er se čini smijati, da bi mrtva čoeka *alagramèntó*.

Svrha Prvog Ata.

T u m a č.

(I. čin).

alagramèntat = razveselit.

årta-e = zanat

avizávat = kazat unaprijed.

åt-a = čin.

bacigat = esser maniaco; an einer Manie leiden.

båla-e = snop.

s bånde = sa strane, biva: za sebe.

båreta = kapa.

båsta mu = vrstan je; esser capace; fähig sein.

bürлат se = šalit se.

čaramünija-e = klañañe.

čèdat = priznat, popustit.

čiviltat-i = skladnost.

diboto = odjednom.

dčest-a = kretñña.

đidija = čovjek bludnica. Turska riječ.

đüsto = baš.

famozisim = vrlo glasovit.

fantastik = hirovit.

fèbra-e = ognica.

fiñgat = hiñit.

güsta ga = drago mu je. — Špañolska fraza u Dubr.

istrapàcat = opsovati, izlupati; miss-handeln.

kāmara-e = soba.

kampañio-ñela = zvonik.

käpe! = usklik.
 kàput = velika haĵa.
 za karità! = usklik.
 kàroña = mrcina.
 kãšpita! = usklik.
 za ti kònat = za to.
 kontèntat se = zadovoljit se.
 kùmpar-a = kum.
 kùpijerta-e = krov.
 lègat = čitat.
 maèstro = vidi op. 4. str. 182.
 malankùnija = nujnost. — U III-em
 činu zove isti Petar
 nujnost *melankònija*.
 manigòdò = huĵa.
 mànkati = fàliti, oskudijevati.
 matàrac-rea = vuneñača ili kostre-
 ñača.
 meritat = zaslužit.
 non c'è altro = nema druge.
 oro potabile = zlato, koje se može
 pit. Tako zlato, cijenili su alhi-
 miste i liječnici srednjega vijeka,
 da može izliječiti svaku bolest.

ošpèdò-ála = bònica.
 pasàler-ĵera = besramnik.
 pàtiga-e = trud.
 pèča-e = komad.
 pjàder-éra = usluga.
 pretèndat = zahtijevat.
 bez pripozita = bez razloga.
 sèkondo = prema tome kako...
 sèkret-a = tajna.
 setèmana-e = sedmica.
 sikuro = za stalno.
 sòlad-lda = novčić.
 spičar-ára = lekarnik. — U III-em
 činu: spičijar-ára.
 stòmak = ožičica; lo stomacho; der
 Magen.
 šèna-e = prizor.
 stavit ù šes = stavit u red, upravit
 koga.
 škìna-e = leda.
 gdje te ne tòka = gdje te nije red.
 ùngvenat-nta = pomast.
 veràmente = dojsta.
 volèntjeri = rado.

(Nastaviće se).

DANIELE CORTIS.

— Antonio Fògazzaro. —

(23)

Na osam u večer, dvije ure iza objeda, senator je Clenezzi još s ushićenem govorio o razglašenom bergamaškom jelu koje je posve uspjelo.

— Prekrasna vila, prekrasan kraj, konteso, viknu, vraćajući se s Danijelom sa šetnje, ali oni *casonséi!*

Mislio je da je kontesa sama, ali je te večeri bilo u nje sijelo. U dvorani su bile užežene svijeće od bilarda, a konte se Lao zabavljao igrajući sâm, kako obično u časovima dobre voĵe, da se uvjeri da ga još nije izdalo oko i ruka.

U prizemnoj sobi bijahu zapaljene svijeće na stolu od igre, na glasoviru i velika svjetiljka na ovalnom stolu pred kapetom na kojemu je kontesa sjedala s gospođom Ziriséla. Kada Cortis i Clenezzi udoše, nadžupnik, liječnik i gospodar Ziriséla koji tek bjehu počeli igrati „tresette“, poustajаше praveći vražju buku stolicama i nogama, sasvim da je četvrti igrač don

Bortolo ostao sjedeći i mrmļajući: „Idimo, idimo, koliko ludosti!“

Ustade i gospodica Ziriséla, veoma smjerno. Ustade i doktor Picuti i druga tri gospodina koji su gledali igru. Jadni Clenezzi, kratkovid, nije znao na koju ée se stranu okrenuti, klañao se koliko je više mogao, dok mu je kontesa Tarkvinija nizala u žurbi litaniju predstavljañâ.

— A barunica Jelena? reče on, gledajući naokolo.

Jelena je tad ulazila u dvoranu. Bila je čula, gdje ispod nézinih prozora Cortis prolazi sa Clenezzi-jem i odmah bješe sišla. Lao položi štap od bilarda i ne govoreći namignu sinovici da se primakne bilardu.

Jelena posluša u strahu.

— Ne pitaš me ništa? reče on.

— Čekala sam da ti progovoriš, striče.

— I ta je lijepa! Tebi nije stalo ništa?

Jelena mu odgovori tako ozbilnim, tako žalosnim pogledom, da joj se stric pokaja radi svoga grubijanstva i požuri se reći:

— Dobro, dobro, nadam se da je sve svršilo, ali je bila ozbiljna stvar.

— Sve svršilo? usklikne Jelena. Kako?

— E *kako!* Procesu ne ée više biti, a dugova nema više već za me.

— A on? reče ona ispod glasa.

— Što *on?*

Jelena ne imaše srca da pita što je od nézinoga muža. Lao je za stalno htio nešto reći, jer je ne zapita da se bolje izjasni.

Uze Jelenu za ruku i, privukavši je k sebi, šapnu:

— Znaš li koliko me zapada?

— Oprosti Jelenu, reče, približujući se bojažljivo, gospodica Ziriséla, koja govoraše Jeleni ti, a u tonu onoga koji se boji da sebi dopušta odveć slobode. Kontesa i onaj gospodin mole te da dođeš.

— Podi, podi; govorićemo poslije, reče konte.

Jelena oklijevaše.

— Znaš li što hoće? reče ona.

Gospodica nije dobro čula. Možda malo muzike. Za stalno se sada živahno raspravļalo u prizemnoj sobi. Jelena primijeti

da ne izgleda e su mnogo željni muzike. Još stajaše neodlučna, kada joj majka dode na prag od sobe i zovnu je:

— Dakle, Jeleno?

Ona posluša bez pogovora, a Lao stade opet igrati bilarda.

— Milo mi je što se zapodio ovaj razgovor, govoraše doktor Picuti ustajući crven, crven, i obraćajući se Cortisu koji ponavljaše:

— Pustite, pustite, ne smeta.

— Dosta, dosta, sad ćemo čuti malo muzike, reče kontesa. Jeleno, da čujemo štogod!

— Bravo, bravo! govoraše Clenezzi ispod glasa, ali Jelena ne imade vremena ni da odlučno odbije, jer dr. Picuti, hoteći svakako da odgovori, odmah se ispriječi svečanim:

— Dopustite, konteso; dopustite, zastupniče.

Neko je bio iznio, ne baš u zgodan čas, protestu birača proti Cortisu, i Ziriséla je igrajući bio nešto zamrmlao proti nekim ulizicama koji pire vatru iz prikrajka, kako se govorilo o doktoru Picuti u stvari one proteste.

— Nema tu *piriti* ni *ulizicá*, nastavi Picuti.

— Ko je spomenuo Vas? usklikne Ziriséla.

— Znam što govorim, prihvati doktor razlučen. Znam kakve dobre jezike imamo u mjestu i kako se obara poštećak ne spomićući ga.

— Ah Picuto, Picuto! presječe don Bortolo. Prva kokoš što zakakoće snijela je jaje.

— Ostavimo, ostavimo, Bortolo, zamrmla nadžupnik, lupajući svojim kartama o stô, *intende animum tuum ad ludum*.*)

— Da, da, *ad ludrum . . . ad ludrum . . . ad ludrum . . .****) zabreboñi kapelan, pileći očima u svoje karte i pipajući ih jednu po jednu.

U toliko dr. Picuti, odgovorivši mu: „Vi šutite, jer Vam je bolje da šutite“, vikaše:

— Ja ću Vam reći, gospodine zastupniče, ko su bili lopovi.

— Oe, oe, oe, opomenu Ziriséla ostavljajući karte i okrećući se na stolici put néga.

*) obrati svoju pažnju na igru. **) na lopova.

Tada se Cortis više ne uzdrža već naloži svjema da muče.

— Dosta je, reče, i ne ću da znam ništa, nije mi stalo ništa. Nemam pizme ni na koga, baš ni na koga. A vi pak, stari birači, vi ste mrtvi i pokopani. Kako ćete da imam što s vama? Tim više što sam i ja mrtav i ukopan.

— Kako, kako, kako? zagraja nekolicina.

— Da, da, mrtav i ukopan; to je dosta, prihvati Cortis; a Vi, dragi Picuti, idite gledati „tresette“, a Vi, draga Jeleno, hodite da malo poudarate.

Nadžupnik, Ziriséla i drugi šaptahu časkom među sobom, dok je Cortisu Jelena namigivala da ne će i gledala ga s nijemom molbom u očima.

— Oprostite, doktore Danijele, reče od jednom Ziriséla, Vi se nijeste odrekli zastupstva?

— Nijesam ne, još; ali ću se odreći odmah nečom se mogu tim pozabaviti; jer ću napisati ono što sam htio reći.

Svi protestovaše osim popova i gospođice Ziriséla. Ali zašto? Ali zbog čega? Ali činite zlo! Vi treba da budete sved naš poslanik! I popožder Ziriséla reče, smjerajući na muk nadžupnikov, da ima svojih ideja, ali kada neka čeljad šute, nega spopane žela da zaviče: Živio doktor Danijel, po Zeusa! Živio naš poslanik!

— Rog ti šutim, usklikne don Bortolo, ja ne šutim, da šutim, no... veļu... konteso... ako hoćete da se napije ova nazdravica... ne znam izrazujem li se jasno.

— Eh čini mi se! viknu Lao iz dvorane.

— Bravo, konte! Vi me razumijete po vazduhu! Vrlj konte! Samo jednu čašicu.

Svi okupiše onoga nestašnoga kapelana.

— Evo ih! reče on, vičući jače od njih. Blaženi su, razumijete li, konteso? I grde me!

Lao banu na vrata sa štapom od bilarda u ruci:

— Je li to muzika, reče, što se udara večeras?

— Naprijed, naprijed, barunice! reče senator Clenezzi.

Jelena ga zaprosi pokretom, ali bez koristi. Senator zaintači. Ona se približi Cortisu i reče mu tiho: „Spasi me, ne mogu“.

Cortis zovnu Laa koji je još bio na vratima.

— Počni ti, reče mu.

— Ja? Bravo! odgovori Lao, okrećući se na petama.

Cortis se obrati gospođici Ziriséla koja se ispričavaše, sva ustresena, da malo zna i da se odavna nije vježbala. Na sreću éáce Ziriséla posredova svojom grubijanskom zapovjednom glasinom.

Kad poče mučeñne gospođice, Cortis upita ispod glasa Jelenu što joj je, zašto ne može udarati.

— Umorna sam, odgovori, pak znaš! Pred ovoliko éeljadi! Da smo mi dvojica sami, možda bih udarala. Ali ne bih ni tad, nadoda nakon malo.

— Zašto *ni tad*?

— Nemoj me pitati. Možda éu ti reći. Ali, sada ne. No me nemoj pitati, znaš.

Nekako mogne da ga kriomice uhvati za ruku te mu je stište jako kao da se boji. Kontesa Tarkvinija, éujući ih šap-tati, pogleda ih. Tad umukoše i prièiniše se kao da slušaju okretnosti gospođice Ziriséle.

Obojica osjeçahu kako se brzo spajaju ñihove kopçe u onoj potajnoj sukrivñi i mišlahu na budućnost. Jeleni se prikazivaše strašna, a Cortis je imao zlokobnih slutñia. Jelenino ponašañe bješe od skoro neobično. Ona se sada mnogo ne bri-ñaše da sakrije svoje osjeçaje, ili barem u tom ne uspjevaše više, a to je bilo dosta da uveća Cortisovu strast. Ali kuda ée na ovaj naèin? Ne ée li brzo doći éas, kad ne ée moći više stajati ni rastavljeni, ni udruženi?

Jedini oni ne zaštucaše kada gospođica izbaci na klaviru posljedñe akorde. Jelena se sjeti prekasno i ode da joj éestita.

— Vas je red, senatore Clenezzi! reče Cortis glasno. Vi ste nekada pjevali, kako ste mi rekli. Da éujemo malo onaj Pergolezov komad, što nam ga je donna Laura pjevala u Rimu.

— Jeste li lud? odgovori senator. Vi vaļa da nam ga ispjevate, barunice. Znete li one razglašene kitice što sam Vam ih éinio poslati u Čefalù: *Se cerca, se dice*.

Ali Jelena ne pjevaše, nije nikada imala glasa. Lao, koji je bio ušao dok je udarala gospođica Ziriséla, sjede ne progovorivši ništa za klavir i stade tražiti Pergolezov motiv, pitajući Clenezzija očima.

— Bravo! usklikne ovaj. — Bravo! Tako! I poče da pjeva svojim slabim razbijenim glasom:

Se cerca, se dice:

Izgovarajući:

Ah no, si gran duolo
Non darle par me;

nade tako neočekivanu snagu, da don Bortolo, prekinuvši igru, usklikne: „bravo kučku!“ i natjera sve na smijeh, dok je senator neustrašivo nastavljao:

Rispondi, ma solo:
Piangendo parti.

Samo se Jelena nije smijala. Zapita čije su riječi. Cle-nezzi poče plesti panegirik Metastasiju, dižući do nebesa ove stihove pune osjećaja, pune draži, pune muzike i bez božanskih nota Pergolezovih.

— Tako je, tako je, reče Lao dižući se, bole ovo malo starinskih stihova nego toliko moderne juhe, ne ću reći od prasca, jer ga poštujem, već od magarca. Ali i ovi su lažni, znate; lažni u mozgu. Slador od repe. Osjeća se to gotovo i u muzici. Lijepa, ali, ali, ali... ne znam, malo razbluđena. Regbi nemoguće da je ova stvar od jednoga opata. Razumije se da je Metastasio bio za šalu opat. Svećenik treba da osjeća strast više nego onako.

— Kakvi razgovori! zamrmlja kontesa Tarkvinija.

— Nije li istina, don Bortolo? priglavi Lao.

— Što gospodine?

— Da je pop bijesan kada se zalubi?

— Tri keca, konte! odgovori kapelan, nastavljajući igru.

Pasji konte! Tri keca, tri keca.

Lao se obrati Jeleni:

— Reci mi ti, draga, hoće li jedan koji lubi i koji je lubljen ikad ostaviti prijatelju da popusti ma kojem drugom osjećaju, umišljenoj dužnosti kao što je ona? Kakva je to ljubav? Ako je prava ljubav, ne može joj se ni zakonik oprijeti!

— O! učini Cortis i hoćашe da nastavi, ali mu Lao presječe riječ u ustima.

— Nemoj mi teorijâ! reče. Star sam i poznam svijet. Što mi dolazite pripovijedati? Ne vjerujem nekim junaštvima. Pripovijesti. Pa su glupa ta junaštva. Od trojice dvoje bi moglo stati dobro. Ali ne, vaļa da se junak, taj bedak, Źrtvuje, da sva trojica ustoje zlo; a zašto, pitam vas ja, kad ne će biti zlo ni ljubavniku, ni Źeni, ni muŹu? Ovo su stvari protiv prirode, koje ne mogu izaći na dobro.

Tada Jelena reče glasom neobičnim, drukčijim nego inače:

— Treba li gledati, prije nego li se izvrši svoja duŹnost, ko će biti zadovoljan a ko ne će?

— Mnogo, mnogo treba gledati u ovakoj vrsti stvari, odgovori Lao.

— Kakva kvasa od lopova u tebi! reče Cortis smijući se.

— A mislite li, nadoda Jelena, da bi ono Metastasijevo lice bilo učinilo dobro, da je reklo prijateljici da vaļa da otide za uvijek?

— Ne, odgovori Cortis. Ako je držalo za duŹnost ne, jer bi mu kasnije bilo mnogo teŹe izvršiti je.

Tresetu svrši u taj čas.

Kontesa je Tarkvinija malo prije bila dala donijeti vina.

— U zdravle poslanika, dakle! usklikne don Bortolo. Svi se odazvaše.

— Hvala, ali ne primam napitnicu, reče Cortis.

— O, primaš, primaš, usklikne Jelena. Od mene primaš, nadoda ispod glasa.

On se u tom času ne usudi protiviti joj se i umukne.

— Ja sam u toliko popio, reče senator, a ovo vino ne moŹe pogriješiti.

— Popovsko vino, gospodine, primijeti kapelan. Vino jadnih svećenika. Razumjećete u kome se mjestu nalazite, gospodine.

Sijelo se odmah razvrŹe. Svak se obradova. Još ne bijahu ni izišli iz dvorane, a Lao se potuŹi na zaostali zadah.

— Neka se ovdje sve otvori za deset minuta, reče svojoj snasi.

Dodoše posluŹitelji, odnesoše svijeće i pootvaraše prozore. Samo Cortis osta u sobi da uŹiva tamnu svjetlost zvijezda, duvaće i buku vjetra. Nadao se moŹda da će ostati i Jelena, ali ona bješe izišla sa stricem i pošla za nim do najudaljenijega

kanapeta u dvorani, dok je Clenezzi, spuštajući se, polako, polako, na najbliži, kraj kontese Tarkvinije, govorio s uzdahom:

— Ah konteso, Pergolese je velika stvar, ali oni *casonséi*!

— U ostalom, nastavi Lao ispod glasa, ugovoreno je sve kako se željelo. Ima samo ta novost, da više ne ide u Ameriku. Jelena ga zgrabi za ruku i zabije mu oči u lice.

— Nema li znanaca u Jokohami? reče Lao.

Jelena mu pusti ruku i ne odgovori, sasvim da je dobro znala da neki daleki rođaci nézinoga muža, Englezi, imaju trgovačku kuću u Jokohami.

— Ti ne znaš? nastavi Lao. Regbi da ima. Barem je on odvjetniku kazao, tražeći od néga tu izmjenju. Ne znam; regbi da je sada neko od njih u Rimu, da mu je učinio ponudâ. Možda će dobiti mjesto. Tako ćeš i ti biti zadovoljnija.

— O da, da, reče ona.

U prostranoj dvorani bila je samo jedna mrļa žive svjetlosti na zelenom platnu od biļarda, na cuñima, na bijelim sjajnim kuglama. Sve ostalo bilo je u polusjeni, i Jelena osjeti više smjelosti za jedno neiskreno pitañe.

— Je li već otputovao?

— Nije ne. Barem ne mislim, jer sam ja ostavio Rim ima pet dana, a dolazim iz Bergama. Trebalo mi je novaca, razumiješ, a našao sam ih u Bergamu. Ali nije ne, nije za stalno otputovao. Ipak će trebati da brzo otputuje, jer je odvjetnik govorio sa svima vjeronjcima, ali ne će isplaćivati dok on ne otputuje. Regbi da on, barem do sad, nije razumio za koga odvjetnik radi. Regbi da sumña ne na nas, već na vladu. Boglietti ga ima biti u tome pomogao. Hoćeš li, dakle, da znaš koliko me zapada?

— Ne, striče, molim te, odgovori Jelena ustajući.

— Kuda ćeš sada? upita je Lao.

— Vruće mi je, reče ona.

Izađe kroz obližña vrata od vrta.

Onamo, na zapadu, velike planete plamtijahu na nebu iznad crnih brda, kako one noći kada ih je gledala s prozorčića od železnih kola, putujući u Rim i pomišljajući na more i na daleku Siciliju: zlokobna svjetlila u svojoj sjajnoj ukočenosti iznad sjena ispuñenih bukom od vode i vjetra. Jelena se zadržâ malo da ih

promatra nasloňena na dovratnice. Pak sklizne brzo na lijevo, zakrene za uglom od kuće i zaustavi se pred prozorom prizemne sobe. Cortis odmah izade na prozor.

— Otići ćeš u Rim, znaš, reče ona. Vратиćeš se u parlamenat.

On ne odgovori.

— Za ljubav moju, šapnu Jelena ne gledajući ga. Da smo združeni, pošao bi, nadoda. Htjela bih ja.

— Ti bi, prijateljice moja, htjela samo što je dobro, reče on osmjehujući se. A kad mi se ne bi činilo dobro, ne bih te poslušao.

— Dakako, ali ovo je dobro.

— Ne znam; svakako bi bilo za opće izbore. Sada ne znam bi li bilo dobro da se vratim u parlamenat.

Promisli malo pa spuštajući glas nastavi:

— Ipak je istina. Da smo združeni, bilo bi mi lakše vratiti se. Koji drugi bi snijevao ostati ovdje i živjeti od uma i ljubavi. Ja ne, ja bih živio od ljubavi i od bojeva; htio bih da budeš svjedokom mojih pobjeda i utjehom mojih poraza. Srtao bih u borbu zatvorenih očiju, sam kao don Kihot. Oh, kakav bi život bio! Kakav život, Jeleno! Čekaj.

I odmah skoči na bočinu od prozora, pak dođe uz bok rodici, i odvuče je sa sobom put livada.

— Osjećam večeras neko vreće snage, reče on, kao pri oporavljanima u svojoj prvoj mladosti. Vratio bih se za stalno u Rim i u aktivnu politiku, kad bih se mogao nadati da ćemo onamo živjeti blizu kako sada ovdje. Inače ne. Da se ti vratiš u Čefalù, bojim se da bih ostao u Vilaskuri.

— A da bih ostala s mamom i stricem? reče ona.

— Mislim da bih pošao, jer bi mi svakako bila toliko bliža. Biće tako, je li? Ostaćeš s njima?

Ona mu stište ruku, nasloni mu gotovo vezove na rame i šapnu:

— Bi li bio zadovoljan?

Cortis prignu svoje lice k nezinom i pogleda je u oči. Ona ih gotovo odmah pritvori i hodaše tako na slepačku, pritvorenih ustiju, sa drhćućim srcem, no kad čuje da se zatvaraju stakla od prozora odakle se bjehu uputili, pridiže glavu s ramena

svoga druga, u strahu da bi je ljudsko oko moglo zateći u noćnim sjenama u onom položaju zaboravljenosti. Sada se opet viđaše svjetiljka u prizemnoj sobi.

— Hoćeš li da se vratimo u kuću? reče ona zaustavljajući se.

Ona se vrati sama kroz vrata kud bješe izišla, a Cortis u toliko obilažaše dugo na lijevo, da pođe k jelama a ne prođe trijemom.

Jelena, rastavljajući se od néga, osjeti se zlo; tako zlo, kako nikad do tada. Nije više prepoznavala sebe; činilo joj se da je već maknuta sa svojih odluka od struje koja će ih na svrhu rastepti i zanijeti. Nézina joj savijest još govoraše: „Ovo su najpotoñi časovi, još si na vrijeme da se spaseš“, ali joj neka nejasna vatra ljubavi, prestrašenosti, grizodušja činaše misliti da je već učinila prvi korak, dajbudi mišlju, niz strminu gdje ne će moći da se zaustavi. Ude odmah u dvoranu, bježeći od te tjeskobe. U dvorani nije bilo više nikoga. Lao, Clenezzi i kontesa Tarkvinija bijahu se vratili u prizemnu sobu, gdje je prvi mladenačkim zanosom svirao ariju iz Olimpijade, a Clenezzi tužno naricao riječi:

Se cerca, se dice:
L' amico dov' è?
L' amico infelice,
Rispondi, morì.
Ah no, sì gran duolo
Non darle per me;
Rispondi, ma solo:
Piangendo partì.

(Nastaviće se).

Б И Л Е Ш К Е.

Dubrovački „Slovinac“ iznio je lijepu rukovet Molijerovijeh komedijâ. Ova nije još bila štampana, a ističe iz istoga pera, otkle su i Slovinčeve. Naslov joj je francuski: „Le médecin malgré lui.“ — Ne zna se, ko je prevodilac: ili je Dubrovčanin Tudizić, ili je tuđinac Bruyère-Derivaux, francuski konsuo kod republike dubrovačke, koji se bio tako ponašio, da je dubrovački govorio i pisao kao pravcati Dubrovčanin, čemu imamo potvrde u nekoliko „kolenada“, za koje se po čisto zna, da su njegove. Svakako stoji, da su ovi prijevodi plod druge polovine XVIII-og vijeka.

Prijevodni? No ove se komedije ne mogu zvati „prijevodima“, u smislu što mi danas davamo toj riječi. Prevodilac je na prosto uzimao događaj, raspored i dijalog iz matice, pa bi sve to navrnio na dubrovački kalup. Od Molijerovijeh komedija — koje su u prvom redu kritika čovječanstva, a paka opis ondašnjeg francuskog društvenog života, i prema tome na golo francuske — prevodilac je stučio nešto treće, nešto originalno. Ostavio je netaknutijem sve ono, što Molijera čini svjeckijem piscem, a ono što ga čini narodnijem — biva: Francuzom — to je sve promijenio, te je prijevod nadahnio čistijem dubrovačkim duhom i životom. Jetički i jestetički efekat prijevoda i matice jedan je te isti. Samo što, kad čitaš prijevod, nijesu to više Francuzi, koji se kreću i govore, već Dubrovčani — Dubrovčani XVIII-og vijeka — vlastela, pučani i prosti narod. Ńeki tanahan i prodiran miris iz davne i oplakane prošlosti zaokupi čitaoca, koji se naprasno nađe prenesen u iščezle krajeve i minule dane, što mu je tajna čežnja katkad zazivala u snu.

Ove su komedije pisane *in otio*, i to u Horacijevom smislu. Tako je Čubranović pisao „Jeđupku“, Držić „Dunda Maroja“, Gundulić „Osmana“, a Tudizić ili Brijer ove prijevode. Dok su ljudi pisali perom od guske, pisali su za zabavu; čim su proumili gvozdena pera, pisali su za svagdašnji kruh.

Može li se vršit kakva kritika nad tijem prijevodima? Može; ali je, u tom slučaju, svaka kritika smiješna. Pa napokon, što bi se moglo prigovorit? Da su pisani u skrajnem dijalektu? Nego!? Nijesu, zajsto, bili pisati, da prođu kroz jajarsko rešetko kojeg filološkog dokturića filosofije, koji, pomoću naočarâ, vidi upravo do vrška svoga nosa. Te su se komedije čitale i predstavljale samo u Dubrovniku, i to ne javno, već u veselijem društvima ili na piru kojega prijatela ili u kojoj drugoj prigodi. A da je pisac samo *htio* ne služit se dijalektom, mogao je pisati tako čistijem jezikom (kako se u ovoj komediji vidi), da bi za cijelo bio zasramio koje desetak današnjijeh pisaca.

U opaskama, što sam nadodao, ne vršim ja nikakove kritike, već prosto ističem one lijepe riječi i fraze, te su podatnom rukom prosute po svemu prijevodu. Možemo koješta, što nijesmo znali, naučit, a na koješta, što smo zaboravili, opet se sjetit. Pristavio sam još, na kraju svakog čina, tumač pojedinijem dijalektičnijem riječima, svaku sa svojim akcentom i u azbučnom redu, na čemu će mi, cijenim, bit harni oni čitateli, koji nijesu vješti talijanskom jeziku. Priznajem, da ima mnogo opazaka; ali ih nijesam pisao sebe radi, već stvari radi, držeći se one, da je *melius abundare quam deficere*. Pa napokon, nije svak prisiljen da ih čita.

Antun Krespi.

